

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ**
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ
**ΤΜΗΜΑ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΑΚΩΝ
ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΘΟΚΟΜΙΑΣ**

**TECHNOLOGICAL
EDUCATIONAL INSTITUTE
OF KALAMATA**
SCHOOL OF AGRICULTURAL
TECHNOLOGY
**DEPARTMENT OF ORGANIC
GREENHOUSE CROPS AND
FLORICULTURE**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ

**ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΙΑΣ**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ
ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Θ. ΜΠΑΛΙΩΤΗΣ
Α.Μ :2000008

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΦΩΤΗΣ ΚΟΥΤΡΟΥΜΠΗΣ

Καλαμάτα , Φεβρουάριος 2012

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.

<i>Εισαγωγή</i>	<i>3</i>
<i>Κεφάλαιο 1</i>	<i>10</i>
<i>Πολιτική της γεωργικής εκμετάλλευσης</i>	<i>10</i>
<i>1.1. Πολιτική</i>	<i>10</i>
<i>1.2. Περιβαλλοντικά και άλλα προβλήματα</i>	<i>11</i>
<i>1.3. Νομικές & Άλλες Απαιτήσεις</i>	<i>15</i>
<i>1.4. Πρόγραμμα Βελτίωσης</i>	<i>16</i>
<i>1.5. Σκοποί και στόχοι</i>	<i>18</i>
<i>1.6. Οργάνωση και Αρμοδιότητες</i>	<i>19</i>
<i>1.7. Κατάρτιση Απασχολούμενων</i>	<i>21</i>
<i>1.8. Επιμόρφωση-Ενημέρωση Παραγωγών Στο ΣΟΔ</i>	<i>23</i>
<i>1.9.Επιμόρφωση Παραγωγών</i>	<i>27</i>
<i>1.10.Επικοινωνία</i>	<i>28</i>
<i>Κεφάλαιο 2</i>	<i>29</i>
<i>Παρακολούθηση και Μετρήσεις</i>	<i>29</i>
<i>2.1.Χειρισμός Εγγράφων</i>	<i>30</i>
<i>2.2.Αρχές Λειτουργίας</i>	<i>31</i>
<i>2.3.Ιχνηλασιμότητα</i>	<i>35</i>
<i>2.4.Πρόληψη και Αντιμετώπιση Κρίσεων</i>	<i>38</i>
<i>2.5.Παρακολούθηση και Μετρήσεις</i>	<i>41</i>
<i>2.6. Χειρισμός μη Συμμορφώσεων</i>	<i>43</i>
<i>2.7.Διαδικασία Ανάληψης Προϊόντος</i>	<i>46</i>
<i>2.8. Καταγραφές-Αρχεία</i>	<i>48</i>
<i>Κεφάλαιο 3</i>	<i>49</i>
<i>Επιθεώρηση του Συστήματος</i>	<i>49</i>
<i>3.1.Ανασκόπηση απο τη Διοίκηση</i>	<i>51</i>
<i>3.2.Σύγκληση Συμβουλίου</i>	<i>52</i>
<i>3.3.Κυρώσεις και Ενέργειες Συμβάσεων</i>	<i>52</i>
<i>Κεφάλαιο 4</i>	<i>57</i>
<i>4.1.Σχέδιο για την επιλογή πολλαπλασιαστικού υλικού και για τις γενικές καλλιεργητικές φροντίδες (Ελιάς)</i>	<i>57</i>
<i>4.2.Κλάδεμα</i>	<i>59</i>

4.3. Σχέδιο Διαχείρισης Εδάφους και Μετεωρολογικών Δεδομένων (ΕΛΙΑ)	60
4.4. Μετεωρολογικά Δεδομένα	62
4.5. Σχέδιο Διαχείρισης Λίπανσης (Ελιά)	62
4.6. Σχέδιο Φυτοπροστασίας	67
Κεφάλαιο 5	69
Σχέδιο Διαχείρισης της Συγκομιδής και των μετασυλλεκτικών επεμβάσεων (Ελιάς)	69
5.1. Σχέδιο Διαχείρισης Ρύπων	72
5.2. Σχέδιο Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Βιοποικιλότητας	72
5.3. Σχέδιο Παρακολούθησης της Υγείας των Χειρίστων Φυτοπροστατευτικών Προϊόντων	73
Επίλογος	74
Βιβλιογραφία	75

Εισαγωγή

Μέχρι σήμερα δεν έχει προσδιοριστεί με ακρίβεια το είδος από το οποίο προήλθε το δέντρο της ελιάς. Υποστηρίζεται ότι προέρχεται από το είδος *Olea sylvestris* που συναντάται και σήμερα σε άγρια κατάσταση στη Β. Αφρική, στην Ιταλία, στην Πορτογαλία και Κασπία Θάλασσα. Σύμφωνα με μια άλλη άποψη προήλθε από το είδος *Olea chrysophylla*, το οποίο κάλυπτε παλαιότερα μεγάλες εκτάσεις της τροπικής Αφρικής, συμπεριλαμβανομένης της Αβησσυνίας, της Κένυας, της Ουγκάντας και άλλων χωρών. Τα είδη αυτά της άγριας ελιάς προήλθαν, το πιο πιθανό, από την ίδια περιοχή και από το ίδιο είδος που κάλυπτε μεγάλες εκτάσεις της Σαχάρας πριν από την εποχή των παγετώνων και το οποίο δεν υπάρχει σήμερα. Η καλλιεργούμενη ελιά ανήκει στο είδος *Olea europaea* L. Είκοσι είδη του γένους *Olea* έχουν βρεθεί σε τροπικές και υποτροπικές περιοχές. Από αυτά μόνο το είδος της ευρωπαϊκής ελιάς (*Olea europaea* L) δίνει φαγώσιμους καρπούς. Η ελιά είναι υποτροπικό, αείφυλλο είδος, που αναπτύσσεται σε θάμνο ή δέντρο και ζει δεκάδες ή και εκατοντάδες χρόνια. Το κύριο χαρακτηριστικό του γένους *Olea* είναι η μακροζωία. Υπάρχουν δέντρα στην περιοχή της Μεσογείου πολλών εκατοντάδων ετών, τα οποία παράγουν ακόμα καρπό. Πολλά μάλιστα ξεπερνούν τη χιλιετηρίδα. Ο κορμός της είναι κυλινδρικός, ομαλός στα νεαρά δέντρα και ανώμαλα στα μεγάλης ηλικίας δέντρα λόγω εμφανίσεως πάνω σ' αυτό εξογκωμάτων διάφορου μεγέθους. Σε μερικά ελαιόδεντρα και κυρίως στην ποικιλία " Λιανολιά ", πάνω στον κορμό τους σχηματίζονται κοιλώματα από σάπισμα του ξύλου (Ποντίκης, 1992).

Ο φλοιός στα νεαρά ελαιόδεντρα είναι λείος και τεφροπράσινος, ενώ στα ενήλικα ρυτιδωμένος, φελλοειδής και χρώματος τεφρού ή σκοτεινού. Το ξύλο έχει χρώμα κιτρινωπό προς το εξωτερικό και σκοτεινό προς την εντεριώνη. Σε εγκάρσια τομή παρουσιάζει ακανόνιστους δακτυλίους, που δεικνύουν ακανόνιστη βλάστηση, αντίθετα με τα φυλλοβόλα δέντρα, τα οποία έχουν ευκρινείς δακτυλίους, που διευκολύνουν στην αναγνώριση της ηλικίας τους. Το ξύλο της ελιάς προσβάλλεται από μυκητολογικές ασθένειες, κυρίως σε περιοχές με πολλές βροχοπτώσεις, που το καταστρέφουν και δημιουργούν τις κοιλότητες στον κορμό ή τους βραχίονές της. Το ριζικό σύστημα των ελαιόδεντρων μέχρι τον τρίτο ή τέταρτο χρόνο, ανεξάρτητα αν προέρχεται από σπόρο ή μοσχεύματα αναπτύσσεται κάθετα, αλλά αργότερα το αρχικό αυτό σύστημα αντικαθίσταται από ένα άλλο θυσσανώδες, που παράγεται από τους σφαιροβλάστες ή γόγγρους, που σχηματίζονται στη βάση του κορμού των ελαιόδεντρων, λίγο κάτω από την επιφάνεια του εδάφους (λαιμός). Παλιότερα τα εξογκώματα αυτά θεωρούσαν, πως ήταν κάτι παθολογικό, αλλά αργότερα διαπιστώθηκε, πως είναι φυσιολογικά και συμβάλλουν στην επιβίωση των ελαιόδεντρων. (Ποντίκης, 1992)

Η ελιά είναι δέντρο που ευδοκίμει σε ξηροθερμικές περιοχές και παράγει καρπό ακόμη και σε πετρώδη και άγονα εδάφη. Στα εδάφη αυτά το ριζικό σύστημα των δέντρων φθάνει σε αρκετό βάθος και απλώνεται σε μεγάλη έκταση. Σε γόνιμες και αρδευόμενες περιοχές αποδίδει πολύ και παρουσιάζει γρήγορη και έντονη ανάπτυξη.

Τα φύλλα της ελιάς είναι απλά, αντίθετα, βραχύμισχα, λογχοειδή, λειόχειλα, παχιά, δερματώδη και διατηρούνται πάνω στο δέντρο 2-3 χρόνια. Συνήθως αποπίπτουν κατά την άνοιξη. Στην πάνω επιφάνειά τους καλύπτονται με χιτίνη, ενώ στην κάτω φέρουν μεγάλο αριθμό τριχών σχήματος ομπρέλας, οι οποίες τα προστατεύουν από υπερβολική απώλεια νερού. Επίσης στην κάτω κυρίως επιφάνειά τους φέρουν στομάτια, των οποίων ο αριθμός διαφέρει από ποικιλία σε ποικιλία (ΔΗΩ, 1994).

Φύλλα Ελιάς

Οι οφθαλμοί της ελιάς διακρίνονται σε ξυλοφόρους και μικτούς καρποφόρους. Οι ξυλοφόροι φέρονται επάκρια (γυμνός) και πλάγια στις μασχάλες των φύλλων, ενώ οι μικτοί καρποφόροι φέρονται μόνο πλάγια στις μασχάλες των φύλλων. Οι ξυλοφόροι, όταν εκπτυχθούν, δίνουν βλάστηση, ενώ οι μικτοί καρποφόροι δίνουν μικρή βλάστηση και άνθη σε βοτρυώδη ταξιανθία. Τα άνθη της ελιάς φέρονται κατά βοτρυώδεις ταξιανθίες στις μασχάλες των φύλλων σε βλαστούς της προηγούμενης βλαστικής περιόδου δηλαδή σε βλαστούς ηλικίας δύο χρόνων. Μερικές φορές άνθη μπορεί να δώσουν και λανθάνοντες οφθαλμοί ηλικίας 1 ή 2 χρόνων. Τα άνθη είναι περίγυνα, μικρά, λευκοκίτρινα και βραχύμισχα. Ο κάλυκας είναι κυπελλοειδής και αποτελείται από τέσσερα σέπαλα, που έχουν υποστεί ολική ή μερική σύμφυση. Η στεφάνη αποτελείται συνήθως από τέσσερα πέταλα, αλλά μερικές ποικιλίες φέρουν πέντε πέταλα. Οι στήμονες, των οποίων ο αριθμός ανέρχεται σε δύο, αποτελούνται από ένα κοντό νήμα, που φέρει στην κορυφή νεφρόμορφους ανθήρες. Ο ύπερος αποτελείται από μια δίχωρη ωοθήκη, ένα βραχύ στύλο και ένα δίλοβο, κεφαλωτό στίγμα. Ο φυσιολογικός ύπερος αποτελείται από δύο καρπόφυλλα, με δύο ώριμες σπερματικές βλάστες στο καθένα, ικανές να γονιμοποιηθούν και να αναπτυχθούν. Συνήθως όμως γονιμοποιείται η μια μόνο σπερματική βλάστη, η οποία εξελίσσεται σε σπέρμα του καρπού, ενώ οι υπόλοιπες εκφυλίζονται.

Τα άνθη της ελιάς διακρίνονται σε δύο τύπους : α) τα τέλεια, που έχουν ανεπτυγμένους τους στήμονες και τον ύπερο και β) τα ατελή ή στημονοφόρα, που έχουν ανεπτυγμένους μόνο τους στήμονες. Στην περίπτωση αυτή ο ύπερος είναι υποτυπώδης ή ατροφικός. Το ποσοστό των τέλειων και ατελών ανθέων ποικίλλει ανάλογα με την ποικιλία και τις κλιματικές συνθήκες, που επικράτησαν κατά τη διάρκεια του χρόνου. Η ατροφία των στημόνων των ανθέων αποτελεί σπάνιο φαινόμενο. Στα τέλεια άνθη ο ύπερος είναι μεγάλος και γεμίζει σχεδόν ολόκληρο το χώρο του ανθικού σωλήνα. Στα στημονοφόρα άνθη ο ύπερος είναι υπανάπτυκτος και μόλις διακρίνεται στον πυθμένα του ανθικού σωλήνα.

Τέλειο άνθος της ελιάς (*Olea europaea* L.cv. Konservolia) κατά την πλήρη άνθηση, σε κατά μήκος τομή

Η ελιά σε πλήρη ανθοφορία

Επίσης τα άνθη της ελιάς είναι πολύ ευαίσθητα : α) σε συνθήκες παγετού κατά τη διάρκεια του σχηματισμού τους, β) σε ξηρούς ανέμους (αποξήρανση ανθέων, κάψιμο του στίγματος), γ) σε δυσμενείς καιρικές συνθήκες (βροχή, ομίχλη) και δ) σε εντομολογικούς εχθρούς (πυρηνοτρύτης, βαμβακάδα). Η πλήρης άνθηση της ελιάς στη χώρα μας μπορεί να λάβει χώρα από τα τέλη Απριλίου και να συνεχιστεί κατά το Μάιο. Αυτό εξαρτάται από την ποικιλία, την περιοχή και τις κλιματικές συνθήκες. Από τις καλλιεργούμενες στη χώρα μας ποικιλίες η Μεγαρείτικη, η Θρουμπουλιά και η Αδραμυτινή χαρακτηρίζονται ως πρώιμες, ενώ η Καλαμών και η Λιανολιά Κερκύρας ως όψιμες. Οι άλλες ποικιλίες της ελιάς κατατάσσονται μεταξύ των δύο αυτών ομάδων. Ο καρπός της ελιάς είναι δρύπη σφαιρική ή ελλειψοειδής και σχηματίζεται όπως στα πυρηνόκαρπα από τους ιστούς των καρπόφυλλων.

Αποτελείται από το εξωκάρπιο (επιδερμίδα, φλοιός), το σαρκώδες μεσοκάρπιο και το σκληρό και αποξυλωμένο ενδοκάρπιο (πυρήνας). Ο πυρήνας εξωτερικά φέρει γλυφές (αυλάκια), που μπορεί να διευκολύνουν τη διάκριση των διαφόρων ποικιλιών, ενώ εσωτερικά περικλείει το σπέρμα. Το σπέρμα αποτελείται από την επιδερμίδα, το ενδοσπέρμιο, τις κοτυληδόνες και το έμβρυο. Οι καρποί αρχικά έχουν χρώμα πράσινο, το οποίο με την πάροδο της ωριμάνσεως των καρπών γίνεται ερυθρωπό και τέλος μαύρο. Εξαιρεση αποτελεί ο καρπός της λευκόκαρπης ποικιλίας, ο οποίος λαμβάνει κατά την ωρίμανσή του χρώμα λευκό(Ποντίκης, 1992).

Ο καρπός της ελιάς

Στην Ελλάδα υπάρχει μεγάλη παράδοση στην επεξεργασία της μαύρης ώριμης ελιάς διαφόρων ποικιλιών, σε αντίθεση με άλλες ελαιοπαραγωγικές χώρες (π.χ. Ισπανία) όπου κυριαρχεί η πράσινη ελιά. Η πιο εύκολη και πιο φυσική ελιά που καταναλώθηκε από τον άνθρωπο ήταν η θρούμπα ή σταφιδολιά, η ώριμη δηλαδή ελιά που ξεπικρίζει μόνη της, με φυσικές διεργασίες πάνω στο δέντρο. Αλλά και άλλων τύπων ελιές, σε λάδι ή σε άλμη αποτελούν ακόμα και σήμερα αγαπημένο προσφάι των Ελλήνων. Σε αρκετές ελληνικές περιοχές, πάντως, ήταν γνωστές από παλιά και οι τεχνικές εκπικρίσεως της πράσινης ελιάς.

Οι ποικιλίες βρώσιμης ελιάς είναι διαφορετικές από τις ελαιοποιήσιμες (Φωτόπουλος, 1996). Υπάρχουν δηλαδή ελιές που προορίζονται μόνο για την παραγωγή βρώσιμου ελαιοκάρπου, υπάρχουν και άλλες που προορίζονται μόνο για ελαιοποίηση. Σε πολλές περιοχές της Ελλάδας καλλιεργούνται και μικτές ποικιλίες που χρησιμοποιούνται και για τον ένα και για τον άλλο σκοπό. Επειδή, όμως, οι χοντρές ελιές δεν δίνουν εξαιρετικής ποιότητας ελαιόλαδο οι Έλληνες αγρότες άρχισαν να ξεχωρίζουν από παλαιότερα τις καλλιέργειές των, προκειμένου να παράγουν καλής ποιότητας προϊόντα. Πάντως οι καλλιεργούμενες σήμερα ποικιλίες έχουν διαγράψει τη δική τους ιστορία, καλλιεργούνται τώρα και πολλούς αιώνες και έχουν απολύτως προσαρμοστεί στις ιδιαίτερες κλιματολογικές συνθήκες του κάθε τόπου.

Πράσινες ελιές

Λαδοελιά

(Ελιά από την οποία συλλέγουμε το ελαιόλαδο)

Οι πράσινες ελιές συλλέγονται από το δέντρο από τα τέλη Σεπτεμβρίου έως τα μέσα Νοεμβρίου. Ο καρπός είναι πρώιμα κομμένος και με την κατάλληλη επεξεργασία είναι έτοιμος προς βρώση σε μικρό χρονικό διάστημα από τη συγκομιδή του.

Ελιές Καλαμών

Οι ελιές καλαμών είναι μια εξαιρετική ποικιλία επιτραπέζιας ελιάς ονομασίας προέλευσης. Καλλιεργείται κυρίως στους νομούς Μεσσηνίας και Λακωνίας και σε σημαντική έκταση της ευρύτερης περιοχής του Αγρινίου. Ο καρπός συλλέγεται ώριμος από το Νοέμβριο έως τα Χριστούγεννα.

ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ ΕΛΙΑΣ		
Ποικιλία	Άλλα ονόματα	Περιοχές καλλιέργειας
Επιτραπέζιες		
Κονσερβολιά	Αμφίσσης,	Άρτας, Κεντρική και Δυτική Ελλάδα,

	Βολιώτικη, Χονδρολιά Χαλκιδικής	Χαλκιδική
Καλαμών	Καλαματιανή, Αετουχιά, Κορακοελιά	Πελοπόννησος, Κρήτη, Δυτική Ελλάδα
Λαδολιές		
Κορωνέικη	Λιανολιά, Ψιλολιά, Λαδολιά, Κρητικιά	Πελοπόννησος, Κρήτη, Νησιά Ιονίου
Λιανολιά Κερκύρας	Σουβλολιά, Κορφολιά, Πρεβεζάνα, Δαφνόφυλλη	Κέρκυρα, Παξοί, Ζάκυνθος, Κεφαλλονιά, Παραλία Ηπείρου
Κουτσουρελιά	Πατρινή, Λιανολιά, Πατρινιά Λαδολιά	Πελοπόννησος, Ναύπακτος
Μαστοειδής	Τσουνάτη, Μатσολιά, Μουρατολιά	Πελοπόννησος, Κρήτη
Διπλής Χρήσης		
Μεγαρίτικη	Περαχωρίτικη, Βοβοδίτικη, Χονδρολιά Αίγινας	Αττική, Βοιωτία, Κυνουρία
Κολοβή	Μυτιληνιά, Βαλανολιά	Λέσβος, Χίος
Κοθρέικη	Μανάκι, Μανακολιά, Κορινθιακή	Δελφοί, Αμφισσα, Τροιζηνία, Κυνουρία
Θρουμπολιά	Θασίτικη, Χονδρολιά Εύβοιας	Νησιά Αιγαίου, Αττική, Εύβοια

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ ΕΛΙΑΣ

Η ανάπτυξη του πρωτοκόλλου και του Συστήματος Ολοκληρωμένης Διαχείρισης (ΣΟΔ) για το ελαιόλαδο και την επιτραπέζια ελιά επιβάλλει την προσαρμογή του, τις διορθώσεις τυχόν αδυναμιών του και την αξιολόγηση του πρωτοκόλλου και του ΣΟΔ, σε εφαρμοστικό επίπεδο. Έτσι το ΣΟΔ θα εφαρμοστεί και θα αξιολογηθεί στις ελαιοπαραγωγικές περιφέρειες της χώρας που παράγουν το 54% περίπου του ελληνικού ελαιολάδου (Πελοπόννησος, Κρήτη, Δυτική Ελλάδα, Νησιά Αιγαίου και Ιονίου, Μακεδονία) από 13 επιλεγμένους φορείς (ΕΑΣ Ζακύνθου, ΕΑΣ Αγρινίου, ΕΑΣ Αμφισσας, ΕΑΣ Κορίνθου, ΕΑΣ Αποκόρωνα-Σφακιών, ΕΑΣ Λέσβου, Παναγιάλειος Ένωση, ΑΣ Θραψανού,

ΑΣ Γαργαλιάνων Μεσσηνίας, ΚΑΣΕΛ Λακωνίας, ΕΑΣ Εύβοιας, ΕΑΣ Πρέβεζας και ΕΑΣ Παγγαίου) στους αντίστοιχους 150 περίπου ελαιοπαραγωγούς και σε 3.000 – 5.000 στρέμματα ανά περιοχή. Στο πρόγραμμα θα συμμετέχουν τουλάχιστον ένα ελαιοτριβείο και ένα τυποποιητήριο ελαιολάδου ή μία μονάδα επεξεργασίας επιτραπέζιας ελιάς σε κάθε περιοχή, με σκοπό την εξασφάλιση και διατήρηση της ιχνηλασιμότητας των προϊόντων στην προμηθευτική αλυσίδα του ελαιολάδου και της επιτραπέζιας ελιάς.

Η παραγωγική και προμηθευτική αλυσίδα του ελαιολάδου χαρακτηρίζονται από μεγάλες αποστάσεις μεταξύ των παραγωγών (αγροτεμάχια – ελαιοτριβεία – τυποποιητήρια) και ακόμη μεγαλύτερες μεταξύ των πελατών (μεταφορικές εταιρείες – super markets – διανομή – λιανικό εμπόριο).

Η δυνατότητα ανίχνευσης του ιστορικού, των εφαρμογών ή / και του αγροτεμαχίου που παρήχθη μια παρτίδα ελαιόκαρπου, καθώς και η ποσότητα του ελαιολάδου ή / και η ποσότητα επιτραπέζιας ελιάς που παράγεται από τη δεδομένη παρτίδα, με τεκμηριωμένα έγγραφα και ψηφιακά αρχεία περιλαμβάνεται στο ΣΟΔ, όπου μαζί με τα αντίστοιχα αρχεία ποιότητας, θα χρησιμοποιηθούν για το σχεδιασμό, την ανάπτυξη και τη λειτουργία του συστήματος ιχνηλασιμότητας της ΕΔΟΕΕ. (Ποντίκης, 1992)

Τα πιστοποιημένα τρόφιμα, επιλέγονται όλο και περισσότερο από όλους τους καταναλωτές σήμερα διότι γνωρίζουν ότι για την παραγωγή τους έχουν εφαρμοσθεί αναγνωρισμένα διεθνή πρότυπα ποιότητας και ασφάλειας των τροφίμων και πιστοποιήθηκαν ως προϊόντα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης. Επίσης τα πιστοποιημένα προϊόντα ελέγχονται για υπολείμματα Γεωργικών Φαρμάκων μέσα από ένα αυτοβελτιβωμένο σύστημα ανάλυσης Ρίσκων και μόνο σε διαπιστευμένα ανεξάρτητα εργοστάσια. Επίσης προτιμώνται διότι συγκομίσθηκαν στο κατάλληλο στάδιο ωρίμανσης, συσκευάστηκαν και αποθηκεύτηκαν στις κατάλληλες συνθήκες. Τα πιστοποιημένα επίσης προϊόντα είναι ποιοτικά έχουν εκλεχθεί από τους εγκυρότερους Πιστοποιητικούς Φορείς της Ελλάδας και του εξωτερικού και προέρχονται από εκπαιδευμένους παραγωγούς που σέβονται τον καταναλωτή, τη φύση και τον εαυτό τους. (Ποντίκης, 1992)

Κεφάλαιο 1

Πολιτική της γεωργικής εκμετάλλευσης

Στόχος της Γεωργικής Εκμετάλλευσης είναι η εφαρμογή Συστήματος Ολοκληρωμένης Διαχείρισης στην καλλιέργεια ελιάς, με διαδικασίες απόλυτα συμμορφούμενες προς τις νομικές διατάξεις που αφορούν στις δραστηριότητές του, το περιβάλλον και την ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων.

Στόχος της Γεωργικής Εκμετάλλευσης είναι η πρόληψη της ρύπανσης και η συνεχής βελτίωση των δραστηριοτήτων της, των μελών της, των πελατειακών σχέσεών της και του περιβάλλοντος στο οποίο δραστηριοποιείται (Agrocert, 2007).

1.1. Πολιτική

Η συγκεκριμενοποίηση των προθέσεων των παραγωγών που ανήκουν στην γεωργική εκμετάλλευση για την εφαρμογή της ολοκληρωμένης διαχείρισης των καλλιεργειών, με σαφή διατύπωση, ώστε να δημιουργηθεί ένα "μέτρο" αναφοράς για τις ενέργειες που κάνουν κατά την παραγωγική διαδικασία στο σύνολο των καλλιεργειών τους, για τη διαμόρφωση των σκοπών και των στόχων, για την μείωση της ρύπανσης και για τη συνεχή βελτίωση ως προς το περιβάλλον που δραστηριοποιούνται.

Πεδίο εφαρμογής

Τα μέλη της γεωργικής εκμετάλλευσης και ειδικότερα οι παραγωγοί του που είναι ενταγμένοι στο σύστημα της ολοκληρωμένης διαχείρισης που εφαρμόζει, οι εργαζόμενοι αυτού που εμπλέκονται με το σύστημα της ολοκληρωμένης διαχείρισης, αυτοί με τους οποίους συναλλάσσεται καθώς και τα στελέχη της ειδικής συμβουλευτικής εταιρίας., η οποία έχει ορισθεί ως εξωτερικός φορέας υποστήριξης του Συστήματος Ολοκληρωμένης Διαχείρισης (Agrocert, 2007).

Διαδικασία

Η πολιτική της γεωργικής εκμετάλλευσης ως προς την Ολοκληρωμένη Διαχείριση αποφασίζεται από το Διοικητικό Συμβούλιο, μετά από εισήγηση του επικεφαλής του.

Ο επικεφαλής, σε συνεργασία με τον επιβλέποντα, διαμορφώνει την εισήγηση του με βάση τις βασικές αρχές των προτύπων λαμβάνοντας υπόψη τις απαιτήσεις των κυρίων πελατών και μετά από συνεννόηση και επικοινωνία κατά τακτά διαστήματα με τις αρμόδιες αρχές.

Τα πρακτικά των σχετικών συνεδριάσεων καταχωρούνται στα αρχεία.

Για την σημασία της υλοποίησης καθώς και για την εμπέδωση των βασικών αρχών της πολιτικής, ο επιβλέπων, προβαίνει σε κατάρτιση των παραγωγών μέσα από ανοικτές συγκεντρώσεις, που πραγματοποιούνται στην έδρα της γεωργικής εκμετάλλευσης ή σε άλλα προκαθορισμένα σημεία. Αν το κρίνει απαραίτητο καλεί τη βοήθεια ειδικών του εξωτερικού φορέα υποστήριξης, δηλαδή των ειδικών συμβούλων (NOVACERT,FOODCARE,TUV κ.α.)

Για την συνεχή υπόμνηση και επικοινωνία της πολιτικής, το κείμενο της τυπώνεται σε κάθε πρόσφορο μέσο επικοινωνίας, π.χ. αλληλογραφία με τα μέλη, τις αρχές και τους πελάτες και αναρτάται σε εμφανή σημεία που τραβούν την προσοχή, όπως περιγράφεται στην διαδικασία για την επικοινωνία (Agrocert, 2007).

Περιεχόμενο	Διάρκεια διατήρησης	Χώρος φύλαξης	Υπεύθυνος Διατήρησης
1. Ειδικό έντυπο AD- 001 καταγραφής πολιτικής	Συνεχώς	Αρχεία παραγωγών	Επιβλέπων Γεωπόνος Υπεύθυνος Αρχείων
2. Πρακτικά συνεδριάσεων ΔΣ για την πολιτική	Συνεχώς	Αρχεία πρακτικών	Υπεύθυνος Αρχείων
3. Δείγματα υλικού επικοινωνίας για την πολιτική	Συνεχώς	Αρχεία επικοινωνίας	Υπεύθυνος Αρχείων

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. ΑΡΧΕΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

1.2. Περιβαλλοντικά και άλλα προβλήματα

Η καταγραφή και συγκεκριμενοποίηση του συνόλου των φυσικών και μη, παραγόντων και στοιχείων του περιβάλλοντος, που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση με την γεωργική δραστηριότητα, καθώς και των επιπτώσεων που παρατηρούνται στο περιβάλλον για κάθε ένα από τα περιβαλλοντικά θέματα, ώστε να τεθούν οι στόχοι και οι τρόποι μέτρησης τους για την συνεχή βελτίωση της παραγωγικής διαδικασίας της γεωργικής εκμετάλλευσης.

Πεδίο εφαρμογής

Τα μέλη της γεωργικής εκμετάλλευσης και ειδικότερα οι παραγωγοί που είναι ενταγμένοι στο σύστημα της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης, οι εργαζόμενοι αυτού που εμπλέκονται με το σύστημα, αυτοί με τους οποίους συναλλάσσεται καθώς και τα στελέχη της συμβουλευτικής εταιρείας., στην οποία και έχει ανατεθεί η υποστήριξη του όλου συστήματος.

Ορισμοί

Λίπανση: Εφαρμογή κάθε ουσίας, συμπεριλαμβανομένης και της κοπριάς, που περιέχει θρεπτικά στοιχεία στο έδαφος, ή και διαφυλλικά με σκοπό να τονώσει την ανάπτυξη των φυτών.

Κοπριά: Τα περιττώματα των ζώων ή μείγμα στρώμνης και περιττωμάτων ζώων έστω και μεταποιημένα.

Ευτροφισμός: Ο εμπλουτισμός του νερού με αζωτούχες ενώσεις με αποτέλεσμα την επιτάχυνση της ανάπτυξης των φυτών και των ανωτέρων μορφών φυτικής ζωής, με αποτέλεσμα την ανεπιθύμητη διαταραχή της ισορροπίας των οργανισμών που ζουν στο νερό και της ποιότητας των συγκεκριμένων υδάτων. Η άμεση ή έμμεση απελευθέρωση στο περιβάλλον κατά κύριο λόγο χημικών ή άλλων ενώσεων με αποτέλεσμα να δημιουργούνται για την ανθρώπινη υγεία: βλάβες τους ζώντες οργανισμούς και στα υδάτινα οικοσυστήματα ή ζημιές στις εγκαταστάσεις αναψυχής ή να παρακωλύονται άλλες θεμιτές χρήσεις νερού.(NOVACERT)

Μόλυνση: Η μορφή ρύπανσης που χαρακτηρίζεται από την παρουσία παθογόνων μικροοργανισμών στο περιβάλλον ή δεικτών που υποδηλώνουν την πιθανότητα παρουσίας τέτοιων μικροοργανισμών.

Αειφόρος Διαχείριση Εδάφους: Η πρόληψη περαιτέρω ρύπανσης, η διατήρηση της ποιότητας των μη ρυπανθέντων εδαφών και η αποκατάσταση, όπου ενδείκνυται, των ρυπανθέντων εδαφών, καθώς και η πρόληψη της υπερεκμετάλλευσης του εδάφους.

Διαδικασία

Τα περιβαλλοντικά και τα σχετικά με την ποιότητα παραγόμενων προϊόντων, του συνόλου των καλλιεργειών της γεωργικής εκμετάλλευσης, θέματα που αφορούν στην

άσκηση της γεωργίας στην ευρύτερη περιοχή, προκύπτουν μετά από συλλογή και επεξεργασία στοιχείων από την συμβουλευτική εταιρεία και τον επιβλέποντα γεωπόνο.

1. Σε ότι αφορά τα **άμεσα περιβαλλοντικά θέματα** (περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιούνται τα ενταγμένα μέλη της γεωργικής εκμετάλλευσης), αυτά αφορούν στα παρακάτω:

- αγροτεμάχια των ενταγμένων παραγωγών
- όμορες εκτάσεις (κοινόχρηστοι χώροι, γειτονικά αγροτεμάχια, δρόμοι κλπ).
- παρακείμενα ή υποκείμενα σημεία συγκέντρωσης επιφανειακών ή υπόγειων νερών (αρδευτικοί και στραγγιστικοί αύλακες, φρέατα, γεωτρήσεις κλπ).
- η ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων (προδιαγραφές, υγιεινή, υπολείμματα φυτοφαρμάκων ή νιτρικών).

Πιθανές μετρήσιμες επιπτώσεις είναι:

- η συμπίεση και η διάβρωση του εδάφους,
- η βαθμιαία υποβάθμιση της γονιμότητας του εδάφους
- η ρύπανση του εδάφους με υπολείμματα φυτοφαρμάκων,
- η μόλυνση του εδάφους με παθογόνους οργανισμούς επιζήμιους για τα φυτά,
- η ανάπτυξη μεγάλων πληθυσμών και η ανθεκτικότητα σε φυτοφάρμακα των βλαπτικών οργανισμών στο υπέργειο μέρος των φυτών,
- η υποβάθμιση της βιοποικιλότητας ως προς την χλωρίδα και την πανίδα,
- η αισθητική υποβάθμιση του τοπίου,
- η βαθμιαία εξάντληση των πηγών νερού λόγω υπεράντλησης,
- η υποβάθμιση της ποιότητας τους λόγω αλατότητας,
- η ρύπανση των επιφανειακών ή/ και των υπόγειων νερών με νιτρικά ή φωσφορικά άλατα ή φυτοφάρμακα, (βλάβη στα καλλιεργούμενα φυτά ή σε άλλους οργανισμούς, ρύπανση / υποβάθμιση του πόσιμου νερού παρακείμενων περιοχών),
- μη συμμόρφωση του παραγόμενου προϊόντος ως προς τις προδιαγραφές (π.χ. ανίχνευση νιτρικών κλπ. αλάτων ή υπολειμμάτων φυτοφαρμάκων πάνω από τα αποδεκτά όρια στα παραγόμενα προϊόντα).
- η διακινδύνευση της υγείας και της ασφάλειας των παραγωγών που ανήκουν στην γεωργική εκμετάλλευση (τραυματισμός από κακή χρήση του εξοπλισμού, εκδήλωση οξείας δηλητηρίασης χειριστών από κακή χρήση φυτοφαρμάκων, αναπνευστικά, δερματικά και άλλα προβλήματα λόγω σκόνης και έκθεσης στον ήλιο, προσβολή από παθογόνους οργανισμούς κ.α.),

- σπάταλη χρήση των εισροών με μετρήσιμες επιπτώσεις στην οικονομικότητα. τη δημιουργία άσκοπων πλεονασμάτων σε ρύπους και απορρίμματα την αισθητική του τοπίου κλπ.

2. Σε ότι αφορά τα **έμμεσα περιβαλλοντικά θέματα** αυτά αφορούν τα παρακάτω:

- εξάντληση των μη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας,
- εκπομπές καυσαερίων,
- μείωση της στοιβάδας του όζοντος.

Τα συγκεκριμένα θέματα λαμβάνονται υπόψη και συνυπολογίζεται η σημασία τους. Η αξιολόγηση της σημασίας των επιπτώσεων γίνεται στα επιμέρους σχέδια διαχείρισης, όπου εξετάζεται κάθε μια από τις δραστηριότητες με τις οποίες σχετίζεται το κάθε περιβαλλοντικό θέμα. Τα περιβαλλοντικά θέματα που τελικά απασχολούν την γεωργική εκμετάλλευση και στα οποία λαμβάνεται ειδική μέριμνα από την Διοίκηση της περιγράφονται στο Σχέδιο Διαχείρισης Περιβάλλοντος. (Agrocert, 2007).

Τα εν λόγω στοιχεία συλλέγονται με αλληλογραφία με φορείς που δραστηριοποιούνται στον ευαίσθητο τομέα του περιβάλλοντος και στην πρωτογενή παραγωγή ή που σχετίζονται άμεσα με τα υπάρχοντα προβλήματα που προκύπτουν από την άσκηση της γεωργίας σε αυτό γενικότερα (Agrocert, 2007).

Τα περιβαλλοντικά θέματα που απασχολούν άμεσα την εκμετάλλευση, η πηγή και ο τρόπος εντοπισμού τους,, οι μετρήσεις και οι τυχόν ενέργειες που πρέπει να γίνουν και το ποσοστό των παραγωγών που εμπλέκεται, καταγράφονται στο ειδικό έντυπο AD-002.1(συμβουλευτικής εταιρίας NOVACERT).

Η σχετική αλληλογραφία με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς καθώς και η σχετική νομοθεσία που σχετίζεται με το περιβάλλον φυλάσσεται στα αρχεία.

Τα περιβαλλοντικά θέματα επανεξετάζονται ετησίως κατά την διαδικασία της ανασκόπησης από την Διοίκηση, εκτός αν προκύψει ιδιαίτερος λόγος για τον επαναπροσδιορισμό τους, οπότε γίνεται έκτακτη συνεδρίαση της Διοίκησης. Εφόσον δεν γίνει μεταβολή κατά την επανεξέταση τους δεν εκδίδεται νέο έντυπο AD-002.1. Συνεχίζει να ισχύει το υπάρχον.

Αρχεία

Περιεχόμενο	Διάρκεια διατήρησης	Χώρος φύλαξης	Υπεύθυνος Διατήρησης
1. Ειδικό έντυπο AD- 002.1 αποτύπωσης περιβαλλοντικών θεμάτων	Συνεχώς	Αρχεία Εξωτερ. Εγγράφων	Επιβλέπων Γεωπόνος Υπεύθυνος Αρχείων
2. Αλληλογραφία με τους εμπλεκόμενους φορείς	Συνεχώς	Αρχεία Επικοινωνία ^Α	Επιβλέπων Γεωπόνος Υπεύθυνος Αρχείων
3. Σχετική Νομοθεσία για το Περιβάλλον	Συνεχώς	Αρχείο Νομοθεσίας	Επιβλέπων Γεωπόνος Υπεύθυνος Αρχείων

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

1.3. Νομικές & Άλλες Απαιτήσεις

Σκοπός

Είναι ο προσδιορισμός και ο καθορισμός του νομικού πλαισίου και των λοιπών θεσμικών ρυθμίσεων και απαιτήσεων που διέπουν τον τρόπο εφαρμογής της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης των Καλλιεργειών, ώστε να δημιουργηθεί μια λεπτομερής και ολοκληρωμένη καταγραφή των Νομικών και άλλων Απαιτήσεων που να οδηγεί σε ένα πρότυπο "ορθής" δράσης, σε όλο το φάσμα εφαρμογής της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης των Καλλιεργειών.

Πεδίο εφαρμογής

Κάθε ενέργεια που λαμβάνει χώρα άμεσα ή έμμεσα κατά την παραγωγική διαδικασία, ως την τελική διάθεση τους προς κατανάλωση (Agrocert, 2007).

Διαδικασία

Οι Νομικές και άλλες Απαιτήσεις προκύπτουν μετά από συλλογή στοιχείων από τον επιβλέποντα γεωπόνο και από τα στελέχη της συμβουλευτικής εταιρίας, που εμπλέκονται με την υποστήριξη του συστήματος και την ταξινόμηση τους από τον Υπεύθυνο Αρχείων, σε

συνεργασία με τον Επιβλέποντα. Τα στοιχεία συλλέγονται από όλους τους αρμόδιους φορείς, τη Νομοθεσία και όπου υπάρχει Θεσμικό ή Νομοθετικό κενό, λαμβάνεται υπόψη η μακρόχρονη εμπειρία των μελών της διοίκησης πάνω στο πρωτογενή τομέα.

Η συλλογή των στοιχείων που αφορούν στις Νομικές απαιτήσεις πραγματοποιείται από τον επιβλέποντα γεωπόνο με κάθε πρόσφορο μέσο επικοινωνίας (γραφτή, προφορική, Internet, γραπτός και ηλεκτρονικός τύπος κ.α.). Η συλλογή των στοιχείων είναι συνεχής έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η πληρότητα των αρχείων με οτιδήποτε νέο προκύπτει.

Η σχετική αλληλογραφία με τους αρμόδιους φορείς καθώς και η σχετική Νομοθεσία φυλάσσεται στα αρχεία.

Το αρχείο της νομοθεσίας τηρείται στο αρχείο της γεωργικής εκμετάλλευσης και στα αρχεία του φορέα υποστήριξης και συμπληρώνεται συνεχώς με νέα νομοθετήματα.(FOODCARE)

Αρχεία

Περιεχόμενο	Διάρκεια διατήρησης	Χώρος φύλαξης	Υπεύθυνος Διατήρησης
1. Αλληλογραφία με τους εμπλεκόμενους	Συνεχώς	Αρχεία Επικοινωνίας	Υπεύθυνος Αρχείων Επιβλέπων Γεωπόνος
2. Σχετική Νομοθεσία για το Περιβάλλον	Συνεχώς	Αρχεία Νομοθεσίας	

ΠΙΝΑΚΑΣ 4. ΑΡΧΕΙΑ ΝΟΜΙΚΩΝ & ΑΛΛΩΝ ΑΠΑΙΤΗΣΕΩΝ

1.4. Πρόγραμμα Βελτίωσης

Σκοπός

Η εξασφάλιση των προϋποθέσεων για την υλοποίηση των σκοπών και των στόχων που έχουν τεθεί.

Πεδίο εφαρμογής

Όλοι οι παραγωγοί των επιμέρους εκμεταλλεύσεων για τις οποίες έχουν εκδοθεί Οδηγίες Βελτίωσης (μπορεί αυτές να είναι γενικές, για όλους τους παραγωγούς) και κάθε διαδικασία που λαμβάνει χώρα άμεσα ή έμμεσα κατά την παραγωγική διαδικασία από τους ενταγμένους παραγωγούς της γεωργικής εκμετάλλευσης, και περιλαμβάνει σημεία βελτίωσης.

Διαδικασία

Σημαντικός στόχος της γεωργικής εκμετάλλευσης είναι η συνεχής βελτίωση μέσω της αποτελεσματικής εφαρμογής του συστήματος ολοκληρωμένης διαχείρισης και της επίτευξης των σκοπών και στόχων που ισχύουν εκάστοτε και περιγράφονται στο ισχύον έντυπο AD-004.2.

Το Πρόγραμμα Βελτίωσης και οι σχετικές οδηγίες επανεξετάζονται ετησίως κατά την διαδικασία της ανασκόπησης, εκτός αν προκύψει ιδιαίτερος λόγος για τον επαναπροσδιορισμό του, οπότε γίνεται έκτακτη συνεδρίαση της Διοίκησης.

Το πρόγραμμα βελτίωσης επιτυγχάνεται με κάθε πρόσφορο μέσο. Αναλυτικότερα:

Βελτίωση μέσω οδηγιών

Ο επιβλέπων γεωπόνος συντάσσει και εκδίδει μια σαφή γραπτή Οδηγία Βελτίωσης την οποία γνωστοποιεί στους παραγωγούς ή τους εργαζόμενους με τους οποίους έχει συμφωνηθεί η επιδίωξη του κάθε συγκεκριμένου σκοπού και στόχου. Η βελτίωση μπορεί να είναι καλή για μεγάλες ομάδες παραγωγών ή για όλους, οπότε εκδίδεται και διανέμεται κοινή οδηγία βελτίωσης.

Κάθε παραγωγός-παραλήπτης μιας οδηγίας βελτίωσης μεριμνά για την εφαρμογή της και όταν την έχει ολοκληρώσει την παραδίδει στον επιβλέποντα και στην συνέχεια αρχειοθετείται από τον υπεύθυνο αρχείων στον φάκελο του κάθε παραγωγού. Η επιβεβαίωση της παραλαβής της γίνεται με την υπογραφή των παραγωγών σε σχετικό έντυπο και η εφαρμογή της ελέγχεται από τον επιβλέποντα, μέσω των εσωτερικών επιθεωρήσεων που διενεργεί καθ' όλη τη διάρκεια της καλλιεργητικής περιόδου.

Αν η οδηγία βελτίωσης αφορά την εφαρμογή κάποιου ΦΠΠ, ή την εφαρμογή κάποιου προϊόντος σχετικού με προβλήματα θρέψης, τότε η παραλαβή της οδηγίας καθώς και η εφαρμογή της επιβεβαιώνεται με την καταγραφή της εφαρμογής στο Ημερολόγιο Αγρού.

Βελτίωση μέσω εκπαίδευσης

Ο επιβλέπων γεωπόνος σε συνεργασία με τον επικεφαλής καθορίζουν το πρόγραμμα εκπαίδευσης έτους, το οποίο αποσκοπεί στην κατάρτιση των παραγωγών του συστήματος πάνω στα σημαντικότερα θέματα που τους αφορούν, με στόχο αφενός την καλύτερη και αποτελεσματικότερη λειτουργία του συστήματος και αφετέρου την όσο το δυνατόν πιο επιτυχή επίτευξη των σκοπών και στόχων που θέτει το σύστημα.

Βελτίωση μέσω διαφόρων ενεργειών και δράσεων

Η υλοποίηση του προγράμματος βελτίωσης, πραγματοποιείται και με τη λήψη όλων εκείνων των αναγκαίων μέτρων από την διοίκηση της γεωργικής εκμετάλλευσης με στόχο την επίτευξη των εκάστοτε σκοπών και στόχων.

Βελτίωση της αποτελεσματικότητας του συστήματος μέσω της άντλησης πληροφοριών (έρευνα ικανοποίησης παραγωγών - πελατών).

Η αποτελεσματικότητα του συστήματος υποστηρίζεται με την τακτική επικοινωνία με τους εμπλεκόμενους στο σύστημα (παραγωγοί-πελάτες) με στόχο την έγκαιρη διάγνωση, επεξεργασία και αντιμετώπιση πιθανών προβλημάτων. Ο επιβλέπων γεωπόνος μια φορά τουλάχιστον ανά έτος μετρά την ικανοποίηση των εμπλεκόμενων στο σύστημα μέσω των σχετικών εντύπων που έχουν εκδοθεί για αυτό τον σκοπό. Τα στοιχεία αξιολογούνται κατά την διαδικασία της ανασκόπησης από την Διοίκηση και τα αποτελέσματα χρησιμοποιούνται για την βελτίωση της λειτουργικότητας και αποτελεσματικότητας του συστήματος .(TUV)

Αρχεία

Περιεχόμενο	Διάρκεια διατήρησης	Χώρος Φύλαξης	Υπεύθυνος Διατήρησης
1. Οδηγίες Βελτίωσης	Ετήσια	Αρχεία παραγωγών	Υπεύθυνος Αρχείου Επιβλέπων Γεωπόνος
2. Αρχεία εκπαίδευσης	5 χρόνια	Αρχεία εκπαίδευσης	Επιβλέπων Γεωπόνος Υπεύθυνος αρχείου

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ

1.5. Σκοποί και στόχοι

Σκοπός

Η εξασφάλιση της εύρυθμης ανάπτυξης και εφαρμογής του Συστήματος Ολοκληρωμένης Διαχείρισης και ο καθορισμός επιμέρους στόχων συνεχούς βελτίωσης της γεωργικής εκμετάλλευσης.

Πεδίο εφαρμογής

Τα μέλη της γεωργικής εκμετάλλευσης και ειδικότερα οι παραγωγοί που είναι ενταγμένοι στο σύστημα και οι εργαζόμενοι αυτού που εμπλέκονται με την εφαρμογή του συστήματος της ολοκληρωμένης διαχείρισης.

Διαδικασία

Ο επιβλέπων γεωπόνος κατά την σύνταξη των επιμέρους Σχεδίων Διαχείρισης αποτυπώνει την υφιστάμενη κατάσταση με γνώμονα τα ευρήματα από το ερωτηματολόγιο και τα ευρήματα των εσωτερικών επιθεωρήσεων.

Κατά την διαδικασία αυτή εξετάζεται ο βαθμός συμμόρφωσης της γεωργικής εκμετάλλευσης στις υποχρεωτικές και προαιρετικές απαιτήσεις του συστήματος, σημείο προς σημείο. Βάση της συγκεκριμένης αποτύπωσης καθορίζονται στα επιμέρους Σχέδια Διαχείρισης, από τον επιβλέποντα οι ανάγκες συμμόρφωσης ως προς τις κύριες απαιτήσεις, καθώς και οι δυνατότητες βελτίωσης και ο τρόπος υλοποίησής τους.

Οι σκοποί - στόχοι επανεξετάζονται ετησίως κατά την διαδικασία της ανασκόπησης από την Διοίκηση, όπου διαπιστώνεται η πρόοδος επίτευξής τους, η αναθεώρησή τους, καθώς και η οριοθέτηση νέων στόχων. Εφόσον δεν πραγματοποιηθεί καμία μεταβολή, δεν εκδίδεται νέο έντυπο και συνεχίζει να υπάρχει το προϋπάρχον, μέχρι της εκπλήρωσης όλων των σκοπών -στόχων. (Agrocert, 2007).

Αρχεία

Περιεχόμενο	Διάρκεια διατήρησης	Χώρος φύλαξης	Υπεύθυνος Διατήρησης
1. Έντυπο AD-004.1, Ερωτηματολόγιο	Συνεχώς	Αρχεία Παραγωγής	Επιβλέπων Γεωπόνος Υπεύθυνος Αρχείων
2. Έντυπο AD-004.2, Πίνακας με Σκοπούς-Στόχους.	Ετησίως	Αρχεία Εξωτ. Εγγράφων	Επιβλέπων Γεωπόνος Υπεύθυνος Αρχείων

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. ΣΚΟΠΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

1.6. Οργάνωση και Αρμοδιότητες

Η κατανομή της εργασίας με τρόπο που να προάγει αφενός μεν την εύρυθμη και αποτελεσματική διαχείριση, αφετέρου δε να εξασφαλίζει την σαφή τεκμηρίωση.

Πεδίο εφαρμογής

Κάθε διαδικασία που λαμβάνει χώρα άμεσα ή έμμεσα κατά την παραγωγική διαδικασία του συνόλου των ενταγμένων καλλιεργειών των παραγωγών - προμηθευτών της γεωργικής εκμετάλλευσης, που έχουν ενταχθεί στο σύστημα της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης και δεσμεύονται με αυτήν, για την εφαρμογή της.

Διαδικασία

Η ικανότητα του επιβλέποντος για το σύνολο των ενταγμένων καλλιεργειών των παραγωγών της γεωργικής εκμετάλλευσης στο σύστημα, προκύπτει από τις σπουδές και το βιογραφικό του, καθώς και από την αξιολόγηση του από τον οργανισμό πιστοποίησης. Αντίστοιχα, η καταλληλότητα των άλλων μελών της οργάνωσης καθώς και η καταλληλότητα των στελεχών της συμβουλευτικής εταιρείας, που έχουν επιφορτιστεί με την υποστήριξη του Συστήματος, προκύπτει από τα βιογραφικά τους. Το οργανόγραμμα αναθεωρείται οποτεδήποτε συμβεί κάποια μεταβολή στην οργάνωση. Τα βιογραφικά συμπληρώνονται κάθε τριετία.

Η ένταξη νέων μελών στο σύστημα της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης που εφαρμόζει η γεωργική εκμετάλλευση, γίνεται αυτόματα εφόσον ο παραγωγός το επιθυμεί και πραγματοποιείται κατά την έναρξη της νέας καλλιεργητικής περιόδου.

Η διαγραφή ενός μέλους από το σύστημα της ολοκληρωμένης διαχείρισης μπορεί να πραγματοποιηθεί για τους παρακάτω λόγους:

- i) Αν ένα μέλος της γεωργικής εκμετάλλευσης δεν επιθυμεί για διάφορους λόγους να συνεχίσει να καλλιεργεί τα αγροτεμάχια του με τις ενταγμένες στο σύστημα καλλιέργειες,
- ii) Αν ένα μέλος της γεωργικής εκμετάλλευσης δεν ακολουθεί συστηματικά τις αρχές της ολοκληρωμένης διαχείρισης και υποκύπτει συνεχώς σε μη συμμορφώσεις από τον επιβλέποντα γεωπόνο ή τον βοηθό του.
- iii) Αν ένα μέλος της γεωργικής εκμετάλλευσης υποκύψει σε σοβαρό παράπτωμα, το οποίο είτε πλήττει οικονομικά την γεωργική εκμετάλλευση, είτε θέτει σε κίνδυνο το σύστημα της ολοκληρωμένης διαχείρισης.

Όλα τα αγροτεμάχια που ανήκουν στους συμβεβλημένους παραγωγούς με την γεωργική εκμετάλλευση, φαίνονται στην χαρτογράφηση, η οποία πραγματοποιείται με την απεικόνιση του σκαριφήματος του αγροτεμαχίου στους τοπογραφικούς χάρτες.

Ο επιβλέπων γεωπόνος και ο βοηθός του, συμπληρώνουν ειδικό έντυπο (πρόχειρο σκαρίφημα αγροτεμαχίου), στο οποίο φαίνονται οι καλλιέργειες που περιβάλλουν τα αγροτεμάχια των ενταγμένων παράγωγων, και της γεωργικής εκμετάλλευσης. Το έντυπο

αυτό συμπληρώνεται κάθε φορά που αλλάζει μια από τις καλλιέργειες αυτές (μπορεί να αλλάξει περισσότερες φορές μέσα σε ένα χρόνο), στο ίδιο έντυπο συμπληρώνονται και άλλα χαρακτηριστικά σχετικά με το με τι γειτονεύει στο αγροτεμάχιο, όπως δρόμοι, χαντάκια, στραγγιστικά ή αρδευτικά αυλάκια κλπ), έτσι ώστε να διευκολύνεται ο εντοπισμός του και η αποτύπωση του στους χάρτες όπου αυτό είναι εφικτό αλλά και ευαίσθητα περιβαλλοντικά θέματα ή ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που υπάρχει η πιθανότητα να επηρέασαν τον τρόπο άσκησης της γεωργίας (καλλιεργητικές φροντίδες και πρακτικές). (Agrocert, 2007).

Αρχεία

Περιεχόμενο	Διάρκεια διατήρησης	Χώρος φύλαξης	Υπεύθυνος Διατήρησης
1. Οργανόγραμμα (έντυπό AD-006.1	Συνεχώς	Αρχείο εξωτερικών Αρχείων εγγράφων	Υπεύθυνος
2. Βιογραφικά σημειώματα (τελευταία ενημέρωση)	Συνεχώς	Αρχείο εξωτερικών εγγράφων	Υπεύθυνος Αρχείων
4. Ιδιωτικά συμφωνητικά παραγωγών με την γεωργική	Συνεχώς	Αρχείο εξωτερικών εγγράφων	Υπεύθυνος Αρχείων
5. Χαρτογράφηση περιοχής/ ταυτοποίηση αγροκτημάτων	Συνεχώς	Αρχείο εξωτερικών εγγράφων	Επιβλέπων Γεωπόνος Υπεύθυνος Αρχείων
6. Σκαρίφημα του χάρτη κάθε αγροτεμαχίου με τις γειτονικές καλλιέργειες (έντυπο AD- 006.4	Κάθε φορά που αλλάζουν οι γειτονικές	Αρχεία παραγωγών	Επιβλέπων Γεωπόνος Υπεύθυνος Αρχείων
7. Τίτλοι ιδιοκτησίας ή αποδεικτικά ενοικίασης	Συνεχώς	Αρχεία παραγωγών	Υπεύθυνος Αρχείων

ΠΙΝΑΚΑΣ 7. ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΠΑΡΑΓΩΓΩΝ&ΑΓΡΟΤΕΜΑΧΙΩΝ

1.7. Κατάρτιση Απασχολούμενων

Σκοπός

Η εμπέδωση των βασικών αρχών της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης των Καλλιεργειών, καθώς και η συγκεκριμενοποίηση των προθέσεων της γεωργικής εκμετάλλευσης, για το περιβάλλον και την ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων του. Επίσης η μέριμνα για την αξιόπιστη εφαρμογή του συστήματος και η βελτίωση της ικανότητας εκτέλεσης των απαραίτητων εργασιών, από τους καταρτιζόμενους, καθώς και η ενσωμάτωση νέων τεχνικών από αυτούς. Ειδικά για τους παραγωγούς ο απώτερος σκοπός

είναι να δημιουργηθεί ένα "μέτρο" αναφοράς για τις ενέργειες που κάνουν για να παράγουν τα προϊόντα τους, λαμβάνοντας υπόψη τους την ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων και την προστασία του περιβάλλοντος.

Πεδίο εφαρμογής

Τα μέλη της γεωργικής εκμετάλλευσης και ειδικότερα οι παραγωγοί που είναι ενταγμένοι στη γεωργική εκμετάλλευση, οι εργαζόμενοι αυτής που εμπλέκονται με το σύστημα της ολοκληρωμένης διαχείρισης, καθώς και τα στελέχη της συμβουλευτικής εταιρείας., στην οποία και έχει ανατεθεί η υποστήριξη του όλου συστήματος (Agrocert, 2007).

Διαδικασία

Ο επιβλέπων γεωπόνος σε συνεργασία με τα στελέχη του φορέα υποστήριξης εντοπίζει τις ανάγκες για κατάρτιση / επιμόρφωση και συντάσσει κάθε έτος πρόγραμμα κατάρτισεων. Επισημαίνεται ότι η κατάρτιση είναι συνεχής.

Το κάθε αντικείμενο κατάρτισης διδάσκεται από τον επιβλέποντα γεωπόνο, από τα στελέχη του φορέα υποστήριξης, καθώς και από ειδικούς, όπως προκύπτει από τις, κατά τεκμήριο γνώσεις τους.

Τα αντικείμενα κατάρτισης αντλούνται από θέματα που αφορούν γενικές αρχές Ολοκληρωμένης Διαχείρισης και λειτουργίας του συστήματος, αλλά και από εξειδικευμένα θέματα που σχετίζονται με την παραγωγική διαδικασία, όπως π.χ. θρέψη, φυτοπροστασία, μέτρα υγιεινής κ.λ.π.

Ειδικά για τους παραγωγούς γίνονται ειδικές ενημερώσεις από τον επιβλέποντα, αλλά και από τα στελέχη του φορέα υποστήριξης, με αντικείμενο τις βασικές αρχές των προτύπων και τον τρόπο λειτουργίας του συστήματος.

Η κάθε κατάρτιση, που πραγματοποιείται με την σύγκλιση έκτακτης γενικής συνέλευσης, καταγράφεται σε σχετικό έντυπο, όπου φαίνεται ο εκπαιδευτής, οι καταρτιζόμενοι το θέμα της κατάρτισης, καθώς και έντυπα που μοιράστηκαν. Αν ορισμένοι παραγωγοί απουσιάζουν κατά την διενέργεια της κατάρτισεως και ανάλογα με την σπουδαιότητα αυτής, τότε ο επιβλέπων γεωπόνος προβαίνει μεταγενέστερα σε ατομική κατάρτιση των παραγωγών και υπογράφουν στο ίδιο έντυπο.

Για την κατάρτιση που πραγματοποιείται με την έκδοση εκπαιδευτικού φυλλαδίου είναι απαραίτητο να επιβεβαιωθεί ενυπόγραφα από τον παραγωγό, η παραλαβή του εκπαιδευτικού φυλλαδίου.

18. Επιμόρφωση-Ενημέρωση Παραγωγών Στο ΣΟΔ

Σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης

Ολοκληρωμένη Διαχείριση είναι η ισόρροπη μέριμνα για το περιβάλλον και για την ποιότητα των προϊόντων. Περιβάλλον όμως δεν είναι η φύση, αλλά για τους γεωργούς είναι και το εργασιακό περιβάλλον, για δε τους καταναλωτές τα τρόφιμα, που πρέπει να είναι απολύτως ασφαλή.(NOVACERT)

Πρόγραμμα Βελτίωσης

Συντάσσεται από τον επιβλέπων γεωπόνο και περιγράφονται: οι σκοποί, οι στόχοι και το πρόγραμμα βελτίωσης (αύξηση της γονιμότητας του εδάφους, με βελτίωση της λιπαντικής τακτικής - εδαφολογικές αναλύσεις). (NOVACERT)

Γενικές καλλιεργητικές φροντίδες

Οι καλλιεργητικές φροντίδες που δεν σχετίζονται άμεσα με το περιβάλλον αλλά έχουν καθοριστική σημασία για την ποιότητα των προϊόντων (π.χ. κλάδεμα, αραίωμα) συνίσταται να γίνονται ανάλογα με τις απαιτήσεις του πολλαπλασιαστικού υλικού. (NOVACERT)

Καταλληλότητα και βελτίωση αγρού

Προκειμένου να κριθεί η καταλληλότητα ενός αγροτεμαχίου ή να σχεδιαστεί η βελτίωση του, πρέπει να γίνει ανάλυση του εδάφους (μηχανική σύσταση, θρεπτικά στοιχεία) (Agrocert, 2007).

Οργανική ουσία

Συνίσταται να λαμβάνονται μέτρα με στόχο την διατήρηση της οργανικής ουσίας (να αποφεύγεται η καύση των υπολειμμάτων και της ξηρής βλάστηση) εκτός και αν τεκμηριώνεται ως αναγκαία για την καταπολέμηση ασθενειών, εχθρών ή ζιζανίων). (NOVACERT)

Μηχανική κατεργασία

Εφόσον αποδεικνύεται η ανάγκη για μηχανική κατεργασία, συνίσταται να επιλέγονται μηχανήματα που να έχουν μικρότερη αρνητική επίδραση στη δομή του εδάφους. (NOVACERT)

Διάβρωση του εδάφους

Πρέπει να εφαρμόζονται τεχνικές διαχείρισης του εδάφους που περιορίζουν σημαντικά την πιθανότητα διάβρωσης (π.χ. όργωμα παράλληλα και όχι κάθετα).

Χρόνος και συχνότητα της εφαρμογής λιπασμάτων

Η λίπανση, προκειμένου να έχει μέγιστη θετική επίδραση αλλά μικρότερες απώλειες πρέπει να γίνεται και να τεκμηριώνεται σύμφωνα με τις ανάγκες της καλλιέργειας και τις κλιματολογικές συνθήκες. Σε περίπτωση εφαρμογής μεγάλων ποσοτήτων πάνω από 10 κιλά αζώτου ανά στρέμμα (συνίσταται ή χρήση λιπασμάτων αργής αποδέσμευσης).

Αποθήκευση του λιπάσματος

Τα λιπάσματα συνίσταται να καλύπτονται με πλαστικό και να αποθηκεύονται σε καθαρούς και ξηρούς χώρους. Η αποθήκευση τους δεν πρέπει να γίνεται σε χώρους που υπάρχει κίνδυνος ρύπανσης. Των υδάτινων πηγών, αλλά ούτε στους ίδιους χώρους που αποθηκεύονται τα φυτοφάρμακα, τα νωπά γεωργικά προϊόντα ή τρόφιμα. Τα σημεία αποθήκευσης πρέπει να έχουν ευδιάκριτη σήμανση. (NOVACERT)

Κοπριά

Η κοπριά συνίσταται να είναι απαλλαγμένη από επικίνδυνα παθογόνα, έντομα εδάφους. Η προσθήκη της κοπριάς πρέπει να γίνεται εφόσον είναι χωνεμένη.

Η χρήση ανεπεξέργαστων λυμάτων ή υγρών αποβλήτων δεν επιτρέπεται σε καμία περίπτωση.

Φυτοπροστασία

Για τα φυτοπροστατευτικά προϊόντα οι καλλιεργητές πρέπει να τηρούν την νομοθεσία σχετικά με τη μεταφορά, αποθήκευση, εφαρμογή, διαχείριση των μη χρησιμοποιηθέντων και καταστροφή των κενών μέσων συσκευασίας. Η επιλογή των φυτοπροστατευτικών μέσων πρέπει να γίνεται με βάση την αποτελεσματικότητα, τον τρόπο δράσης, το φάσμα δράσης, την εκλεκτικότητα, την ασθένεια, ζωικό εχθρό ή ζιζάνια τις πιθανές επιπτώσεις στο περιβάλλον, το κόστος, την ευχέρεια χρησιμοποίησης των μέσων ατομικής προστασίας. Οι

παραγωγοί υποχρεούνται να χρησιμοποιούν μόνο εγκεκριμένα για την καλλιέργεια, να ακολουθούν τις οδηγίες της ετικέτας, να μην χρησιμοποιούν φυτοπροστατευτικά προϊόντα που είναι απαγορευμένα από την Ε.Ε., οι παραγωγοί πρέπει να παίρνουν από τον επιβλέποντα συγκεκριμένες γραπτές οδηγίες για κάθε εφαρμογή.(FOODCARE)

Μέσα ατομικής προστασίας

Οι χειριστές ψεκαστικών μηχανημάτων πρέπει να χρησιμοποιούν τα μέσα προστασίας.

Κατά την ανάμιξη των φυτοπροστατευτικών προϊόντων πρέπει να είναι διαθέσιμα τα παρακάτω απαραίτητα μέσα για :

A) μέτρηση και ανάμιξη των φυτοπροστατευτικών προϊόντων

B) πλύσιμο του χειριστή σε περίπτωση έκθεσης του στο φυτοπροστατευτικό προϊόν. Τα μέσα μετά από κάθε χρήση πρέπει να πλένονται και να φυλάσσονται χωριστά από τα φυτοφάρμακα ή τα λιπάσματα.

Χρόνο αναμονής πριν τη συγκομιδή

Οι παραγωγοί υποχρεούνται να τηρούν τον προβλεπόμενο χρόνο αναμονής πριν τη συγκομιδή ο οποίος αναγράφεται στην ετικέτα του φυτοπροστατευτικού προϊόντος και στο σχέδιο διαχείρισης φυτοπροστασίας (Agrocert, 2007).

Φύλαξη φυτοπροστατευτικών μέσων

Οι παραγωγοί υποχρεούνται να αποθηκεύουν τα φυτοπροστατευτικά προϊόντα σε πυρασφαλή χώρο, καλά αεριζόμενο, μακριά από τρόφιμα, σπόρους, λιπάσματα, ζωοτροφές.

Η αποθήκη να είναι κατασκευασμένη ώστε να συγκρατεί υγρά σε περίπτωση ατυχήματος και να αποτρέπει την ρύπανση γειτονικών πηγών νερού (πηγάδια). Αυτό μπορεί να γίνει ή με υπερυψωμένο στεγανό πάτωμα ή με κάλυψη από άφθονο πριονίδι.

Η είσοδος στο χώρο φύλαξης πρέπει να έχει σήμανση κινδύνου και η πρόσβαση στο χώρο φύλαξης πρέπει να περιορίζεται στο προσωπικό που έχει εκπαιδευτεί στο χειρισμό του. Τα τηλέφωνα πρώτης ανάγκης (γιατρός - πυροσβεστική - κέντρο δηλητηριάσεων) να βρίσκονται σε ευανάγνωστη πινακίδα.

Στα αρχεία της εκμετάλλευση πρέπει να σημειώνεται η κίνηση των φυτοπροστατευτικών προϊόντων. Τα σκευάσματα πρέπει να αποθηκεύονται πάντοτε στα

ράφια που βρίσκονται πάνω από εκείνα στα οποία αποθηκεύονται τα υγρές μορφές .(FOODCARE)

Κενά συσκευασίας

Η συσκευασία μετά το άδειασμα, πρέπει να ξεπλένεται τουλάχιστον τρεις φορές με νερό και το ξέπλυμα να προστίθεται στο ψεκαστικό βυτίο. Οι παραγωγοί υποχρεούνται να καταστρέφουν τα κενά όπως περιγράφεται στην ετικέτα, ώστε να μην επαναχρησιμοποιούνται, (η καταστροφή μπορεί να γίνει με σύνθλιψη - τρύπημα - ή εφόσον έχει προηγηθεί τριπλό ξέπλυμα - κάψιμο σε ειδικά βαρέλια). (FOODCARE)

Ληγμένα φυτοπροστατευτικά προϊόντα

Τα ληγμένα φυτοπροστατευτικά προϊόντα πρέπει να καταστρέφονται σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από τους ισχύοντες νόμους . Οι παραγωγοί υποχρεούνται να έχουν τα ληγμένα σε ένα κουτί κλειστό, να αναγράφουν πάνω στο κουτί "ληγμένα" και να ενημερώνουν τον επιβλέποντα γεωπόνο. (FOODCARE)

Συγκομιδή και μετασυλλεκτικοί χειρισμοί

Ο τρόπος και ο χρόνος συγκομιδής πρέπει να εξασφαλίσουν την ποιότητα του προϊόντος, πρέπει να καταγράφεται ο χρόνος και η ποσότητα που συγκομίζεται κάθε φορά ανά αγροτεμάχιο για διευκόλυνση της ιχνηλασιμότητας. Όταν οι εργάτες συγκομιδής ασχολούνται με νωπά γεωργικά προϊόντα πρέπει να έχουν πάρει βασική εκπαίδευση σε θέματα υγιεινής και να ενημερώνουν τον εργοδότη σε περίπτωση που είναι φορείς μεταδοτικών μολυσματικών ασθενειών. (FOODCARE)

Συσκευασία προϊόντων

Τα υλικά συσκευασίας πρέπει να φυλάσσονται σε αποθήκες ώστε να μην μολύνονται από επιβλαβείς οργανισμούς. Αν η συσκευασία γίνεται στην ύπαιθρο τότε τα υλικά συνίσταται να μην παραμένουν την νύχτα εκτεθειμένα γιατί μεγαλώνει ο κίνδυνος μόλυνσης. Αν το υλικό πρόκειται να ξαναχρησιμοποιηθεί συνίσταται να πλυθεί ενδιάμεσα ώστε να απομακρυνθούν οι ξένες ύλες. (FOODCARE)

Αποθήκευση

Οι αποθήκες πρέπει να είναι κατάλληλες για την αποθήκευση του προϊόντος. Πρέπει να καταγράφονται οι ποσότητες και οι χρόνοι εισαγωγής και εξαγωγής του προϊόντος και

πρέπει να λαμβάνονται τα απαραίτητα για την διατήρηση της ιχνηλασιμότητας.
(FOODCARE)

1.9.Επιμόρφωση Παραγωγών

ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΕΜΑΧΙΩΝ - ΚΑΔΟΙ

Συλλογή των σκουπιδιών μέσα από τον περιβάλλοντα χώρο των αγροτεμαχίων και απόρριψη τους στον πλησιέστερο κάδο σκουπιδιών.

Μη ρυπαίνετε με τα φάρμακα το νερό άρδευσης η ύδρευσης. Ξεπλύνετε 3 φορές με καθαρό νερό τις φιάλες συσκευασίας. Καταστρέψτε τα κενά συσκευασίας με καύση.

ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΦΘΑΡΜΕΝΩΝ ΜΕΣΩΝ ΑΤΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ή ΑΓΟΡΑ ΝΕΩΝ

Να γίνει έλεγχος των μέσων ατομικής προστασίας και να αντικατασταθούν τα φθαρμένα ή να αγοραστούν καινούργια. Ο ελάχιστος εξοπλισμός που πρέπει να υπάρχει είναι:

1. Γάντια (αδιάβροχα)
2. Μάσκα Σωματιδίων (χάρτινη ή πάνινη)
3. Μπότες
4. Σαπούνι
5. Δοχείο με νερό

Φοράτε γάντια κατά τη διάρκεια της εργασίας. Μην τα βγάλετε πριν τα σαπουνίσετε καλά, πλένοντας τα - γαντοφορεμένα - χέρια σας με σαπούνι για 4-5 λεπτά.(TUV)

ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ

Στην αργή της περιόδου να γίνεται γρασάρισμα του μηχανισμού κίνησης. Μετά από κάθε χρήση μα ακολουθεί καλό πλύσιμο.

Στο τέλος όλων των ραντισμάτων καθαρίζουμε τα ακροφύσια, ελέγχουμε τα φίλτρα για τυχόν φθορές και γρασάρουμε όλα τα μηχανικά μέρη που υφίσταται τριβές.

Κατά τη διάρκεια της χρονιάς ελέγχουμε τα λάδια της αντλίας και τα υπόλοιπα μέρη του ψεκαστικού μέσου και επεμβαίνουμε σύμφωνα με τις οδηγίες του κατασκευαστή. (TUV)

1.10.Επικοινωνία

1. Σκοπός

Η συνεχής και αμφίδρομη οργανωτική και διαπροσωπική επαφή και συνεργασία της γεωργικής εκμετάλλευσης με όλους τους εμπλεκόμενους στο σύστημα της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης, με στόχο την αποτελεσματική επικοινωνία που θα οδηγεί στη διοικητική και οργανωτική επιτυχία του συστήματος, καθώς και στην γνωστοποίηση της συνολικής πορείας του Συστήματος προς όλους τους εμπλεκόμενους μέσω μιας σωστής διαχείρισης όλων των παρεχόμενων πληροφοριών. (Agrocert, 2007)

2. Πεδίο εφαρμογής

Όλα τα μέλη της γεωργικής εκμετάλλευσης και ειδικότερα οι παραγωγοί που συνδέονται με αυτήν και έχουν ενταχθεί στο σύστημα, οι εργαζόμενοι σε αυτήν, οι εργαζόμενοι της συμβουλευτικής εταιρείας, που έχουν επιφορτιστεί με την υποστήριξη του συστήματος, οι αρμόδιοι φορείς, οι πελάτες και οι δυνητικοί πελάτες και οι προμηθευτές των φυτοπροστατευτικών προϊόντων, με τους οποίους συναλλάσσεται.

Ορισμοί

Οργανωτική διάσταση: ο τρόπος με τον οποίο η οργανωτική δομή προωθεί ή εμποδίζει την αποτελεσματική επικοινωνία. Διαπροσωπική διάσταση: η αποτελεσματικότητα της επικοινωνίας ως λειτουργία της βασικής διαδικασίας επικοινωνίας (γραφτή, οπτική, ηλεκτρονική) ανάμεσα σε δύο πλευρές.

Διαδικασία

Σύμφωνα με την διαδικασία AP-008, η επικοινωνία ως προς την συνολική πρόοδο του συστήματος, σε ότι αφορά ζητήματα περιβάλλοντα χώρου (κοινωνικό πλαίσιο της περιοχής μας, δημόσιοι φορείς και αρχές, πελάτες, προμηθευτές, παραγωγοί), κατάρτισης και επιμόρφωσης, γίνεται με οποιοδήποτε πρόσφορο μέσο γραπτό, ηλεκτρονικό ή και ακόμα προφορικό, και όποτε είναι δυνατό, αυτό αρχειοθετείται.

Σε σχέση με την γνωστοποίηση, την διανομή, και την εφαρμογή των οδηγιών φυτοπροστασίας ισχύουν τα εξής:

Κεφάλαιο 2

Παρακολούθηση και Μετρήσεις

Σκοπός

Η σαφής αποτύπωση, σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή, του συστήματος Ολοκληρωμένης Διαχείρισης, ώστε να παρακολουθείται, μέσω εγγράφων και ηλεκτρονικών αρχείων, αδιάλειπτα αλλά και με ευχέρεια η αξιοπιστία της εφαρμογής του και γενικότερα η εύρυθμη λειτουργία της γεωργικής εκμετάλλευσης.

Πεδίο εφαρμογής

Όλο το σύστημα της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης της γεωργικής εκμετάλλευσης.

Διαδικασία

Συντάσσεται, από τον Υπεύθυνο Τεκμηρίωσης του Συστήματος Ολοκληρωμένης Διαχείρισης μετά από την έγκριση του Επικεφαλής, Εγχειρίδιο Ολοκληρωμένης Διαχείρισης, στο οποίο και περιγράφονται συνοπτικά τα κύρια σημεία του συστήματος, με περιγραφές αλλά και τα απαραίτητα διαγράμματα. Επίσης συντάσσεται από τον Υπεύθυνο τεκμηρίωσης μετά και πάλι από την έγκριση του Επικεφαλής, το Εγχειρίδιο Διαδικασιών στο οποίο και περιλαμβάνονται διεξοδικά όλες οι διαδικασίες που θα ακολουθηθούν για την υλοποίηση του συστήματος και χρησιμοποιείται στην παρακολούθηση της λειτουργίας της γεωργικής εκμετάλλευσης, από όλους τους εμπλεκόμενους.

Και τα δύο εγχειρίδια αποτελούνται από αντικαταστάσιμες σελίδες, ώστε να ενημερώνονται συνεχώς στα σημεία που μεταβάλλονται.

Τα αρχεία της τεκμηρίωσης τηρούνται από τον Υπεύθυνο Τεκμηρίωσης, τον Επιβλέπων Γεωπόνο και από τον Υπεύθυνο Αρχείων (Agrocert, 2007)

Αρχεία

Περιεχόμενο	Διάρκεια διατήρησης	Χώρος φύλαξης	Υπεύθυνος Διατήρησης
1. Εγχειρίδιο Ολοκληρωμένης Διαχείρισης (έντυπο ΑΜ).	Συνεχώς	Αρχεία Εξωτερικών Εγγράφων	Επιβλέπων Γεωπόνος Υπεύθυνος Αρχείων

		Αρχεία Υπευθ. Τεκμηρίωσης	Υπεύθυνος Τεκμηρίωσης
2. Εγχειρίδιο Διαδικασιών Ολοκληρωμένης	Συνεχώς	Αρχεία Εξωτερικών	Επιβλέπων Γεωπόνος Υπεύθυνος Αρχείων
		Αρχεία Υπευθ. Τεκμηρίωσης	Υπεύθυνος Τεκμηρίωσης

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ & ΜΕΤΡΗΣΕΙΣ

2.1.Χαρισμός Εγγράφων

Είναι η καθιέρωση και η συνεχής διατήρηση μιας διαδικασίας, για την σύνταξη, παρακολούθηση και τον έλεγχο όλων των Σχεδίων Διαχείρισης, των Διαδικασιών, των Οδηγιών και των λοιπών εγγράφων και δεδομένων, που σχετίζονται με την γεωργική εκμετάλλευση και την εύρυθμη λειτουργία αυτής, καθώς και με την εύρυθμη λειτουργία γενικά όλου του συστήματος της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης του συνόλου των καλλιεργειών των παραγωγών της γεωργικής εκμετάλλευσης που είναι ενταγμένοι στη γεωργική εκμετάλλευση.

Πεδίο εφαρμογής

Όλα τα ενταγμένα μέλη - παραγωγοί της γεωργικής εκμετάλλευσης και οι εργαζόμενοι σε αυτήν που εμπλέκονται με την εφαρμογή του συστήματος (Agrocert, 2007)

Διαδικασία

Όλα τα έντυπα (εκτός από το έντυπο AD - 001, που αφορά την πολιτική της γεωργικής εκμετάλλευσης και συμπληρώνεται από τον επικεφαλής), που σχετίζονται με την τεκμηρίωση του συστήματος, καθώς και την χάραξη των διαδικασιών που πρέπει να ακολουθηθούν για την υλοποίηση του συστήματος της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης των Καλλιεργειών, συντάσσονται από τον Υπεύθυνο Τεκμηρίωσης του συστήματος, με εξουσιοδότηση του επικεφαλής. Όλα τα υπόλοιπα έγγραφα που αφορούν την συγκεκριμενοποίηση των Σχεδίων Διαχείρισης και την χορήγηση των Οδηγιών Ορθής Πρακτικής, Βελτίωσης και Κρίσης συντάσσονται από τον επιβλέποντα της εκμετάλλευσης, ο οποίος αν το επιθυμεί μπορεί να ζητήσει την συμβολή των στελεχών της συμβουλευτικής εταιρείας που έχουν αναλάβει την υποστήριξη του συστήματος, μετά από συνεννόηση με τον επικεφαλής και κατά περίπτωση με τους παραγωγούς και το προσωπικό.

Τα έντυπα τα οποία βρίσκονται σε ισχύ, και μόνο αυτά, βρίσκονται διαθέσιμα στις προβλεπόμενες θέσεις που απαιτείται. Όλα τα έντυπα προηγούμενων εκδόσεων (μη ισχύοντα) αποσύρονται από την κυκλοφορία και παύει η ισχύς τους. Αντίγραφα των παλαιότερων εκδόσεων των διαδικασιών και εντύπων διατηρούνται στο αρχείο της γεωργικής εκμετάλλευσης για τρία (3) χρόνια, ενώ αντίγραφα των παλαιότερων εκδόσεων των οδηγιών ορθής πρακτικής, κρίσης και βελτίωσης διατηρούνται στο αρχείο της εκμετάλλευσης για δύο (2) χρόνια, μετά την απόσυρση τους αντίστοιχα. Όλες οι παλαιότερες εκδόσεις μπορούν εύκολα να εντοπιστούν αμέσως μόλις ζητηθούν. Μετά το πέρας της προκαθορισμένης ημερομηνίας διατήρησης τους, όλα τα έγγραφα καταστρέφονται. (Agrocert, 2007)

Αρχεία

Περιεχόμενο	Διάρκεια διατήρησης	Χώρος φύλαξης	Υπεύθυνος Διατήρησης
1. Εγχειρίδιο διαδικασιών (APM)	Συνεχώς	Αρχεία γεωργικής εκμετάλλευσης	Επιβλέπων Γεωπόνος Υπεύθυνος Τεκμηρίωσης Υπεύθυνος Αρχείων
2. Εγχειρίδιο Ολοκληρωμένης Διαχείρισης (AM)	Συνεχώς		
3. Διαδικασίες (AP)	Όπως ορίζεται σε κάθε μία		
4. Εξωτερικά Έγγραφα (AD)	Συνεχώς		
5. Σχέδια Διαχείρισης (APMG)	Συνεχώς		
6. Οδηγίες Ορθής Πρακτικής (AG)	Ετησίως		
7. Οδηγίες Βελτίωσης & Κρίσης (ADG)	Ετησίως		
8. Έντυπο διακίνησης εγγράφων (AD - 010.1)	Ετησίως		Επιβλέπων Γεωπόνος Υπεύθυνος Αρχείων

ΠΙΝΑΚΑΣ 9.ΧΕΙΡΙΣΜΟΣ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

2.2 Αρχές Λειτουργίας

Η δυνατότητα εξασφάλισης της υιοθέτησης όλων των αρχών των προτύπων και πρωτοκόλλων που εφαρμόζει η γεωργική εκμετάλλευση και ειδικότερα των διαδικασιών

Ολοκληρωμένης Διαχείρισης έτσι ώστε αφενός να επιτυγχάνεται η καλύτερη ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων και αφετέρου να επιτυγχάνεται και η προστασία του περιβάλλοντος στο οποίο δραστηριοποιούνται οι παραγωγοί της. Μέσα από τα επιμέρους Σχέδια Διαχείρισης περιγράφεται η παραγωγική διαδικασία που υιοθετείται από τους παραγωγούς του της γεωργικής εκμετάλλευσης. Σκοπός των σχεδίων είναι η αναλυτική περιγραφή από τον επιβλέποντα όλων των διαδικασιών παραγωγής, με βάση τα δεδομένα της περιοχής έτσι ώστε να καλύπτονται οι απαιτήσεις των παραπάνω προτύπων.

Πεδίο εφαρμογής

Το σύνολο των ενταγμένων παραγωγών και αγροτεμαχίων της γεωργικής εκμετάλλευσης και οι εργαζόμενοι σε αυτήν που εμπλέκονται στην εφαρμογή του συστήματος Ολοκληρωμένης Διαχείρισης

Διαδικασία

Τα σχέδια διαχείρισης συντάσσονται από τον επιβλέποντα γεωπόνο, ο οποίος αν και εφόσον το επιθυμεί μπορεί να ζητήσει την συμβολή του φορέα υποστήριξης δηλαδή της συμβουλευτικής εταιρείας , για το σύνολο των ενταγμένων παραγωγών που καλλιεργούν μια συγκεκριμένη καλλιέργεια και εκδίδονται οδηγίες οι οποίες μπορεί να αφορούν το σύνολο των παραγωγών ή μόνο ορισμένους παραγωγούς και κατ' επέκταση αγροτεμάχια.

Για την σύνταξη κάθε επιμέρους σχεδίου, ο επιβλέπων εξετάζει:

- το ιστορικό κάθε αγροτεμαχίου ή το ιστορικό της περιοχής, τις αναλύσεις, τις μετρήσεις - παρατηρήσεις και τα λοιπά δεδομένα.
- τις νεώτερες νομοθετικές απαιτήσεις και τις νεώτερες απαιτήσεις των πελατών ή των δυνητικών πελατών.
- την πορεία βελτίωσης.

Σε κάθε επιμέρους Σχέδιο Διαχείρισης περιλαμβάνονται:

- Σύντομη αναφορά στην υφιστάμενη κατάσταση, ως προς τον τρόπο εκτέλεσης των ενεργειών, των ελέγχων και μετρήσεων που γίνονται, και των εντύπων που συμπληρώνονται, έτσι ώστε να φαίνεται η ανταπόκριση που έχει ο τρόπος παραγωγής με τις απαιτήσεις των προτύπων.
- Σύνοψη, των δεδομένων και των μετρήσεων της προηγούμενης περιόδου εφαρμογής του συστήματος. (Μετά τον 1^ο χρόνο της εφαρμογής του).

- Παράρτημα με τις Οδηγίες Ορθής Πρακτικής.
- Παραπομπές σε πιθανές Οδηγίες Κρίσης.
- Παραπομπές σε πιθανούς Στόχους Βελτίωσης.
- Παραπομπές σε πιθανές Οδηγίες Βελτίωσης

Η επιλογή των εισροών και ειδικότερα των φυτοπροστατευτικών προϊόντων πραγματοποιείται με βάση την **αποτελεσματικότητα των προϊόντων**, τον **τρόπο δράσης**, το φάσμα δράσης, την **εκλεκτικότητα**, το **όριο ασφαλείας** (τελευταία επέμβαση πριν την συγκομιδή), την **οικονομικότητά** τους, την **επίδραση τους στο περιβάλλον και στον χρήστη**, και τα ανεκτά **όρια υπολειμμάτων** που ισχύουν για τα συγκεκριμένα προϊόντα. Όλα τα αξιολογημένα, σύμφωνα με τα παραπάνω κριτήρια προϊόντα, που κρίνονται ικανά να χρησιμοποιηθούν, αναφέρονται σε σχετικό έντυπο το οποίο και τροποποιείται ή εμπλουτίζεται κάθε φορά που κρίνεται απαραίτητο..(QMS)

Η αξιολόγηση των προϊόντων γίνεται επίσης και με βάση τα πολυάριθμα στοιχεία που υπάρχουν στα αρχεία του φορέα υποστήριξης, και αφορούν τεχνικά φυλλάδια, εγκρίσεις κυκλοφορίας, πειραματικά δεδομένα, πίνακες με ανεκτά όρια υπολειμμάτων κ.α. Όλα τα παραπάνω στοιχεία προέρχονται από τα Τεχνικά Τμήματα των εταιρειών παραγωγής φυτοπροστατευτικών προϊόντων και θεωρούνται εξ ορισμού πολύ αξιόπιστα.

Όσον αφορά στους προμηθευτές των εισροών, επειδή η διασπορά των αγροτεμαχίων των ενταγμένων παραγωγών είναι μεγάλη, πραγματοποιείται αξιολόγηση αυτών, λαμβάνοντας υπόψη τα παρακάτω κριτήρια:

- Προμήθεια Α' υλών των οποίων δεν έχει παρέλθει η ημερομηνία λήξης τους.
- Δυνατότητα συνεχούς προμήθειας των Α' υλών, χωρίς διακοπές στην παροχή τους λόγω έλλειψης.
- Καλή σχέση των προμηθευτών με τους παραγωγούς των Α' υλών.
- Συνεργασία των προμηθευτών μόνο με έγκριτους οίκους παραγωγής.
- Ικανοποιητική για τους παραγωγούς πολιτική τιμών.
- Συμπεριφορά καθ'όλα νομότυπη.
- Καλές συνθήκες αποθήκευσης των Α' υλών.
- Παροχή πληροφοριών για την ορθή χρήση των Α' Υλών.

Η αξιολόγηση των εργαστηρίων με τα οποία συνεργάζεται η γεωργική εκμετάλλευση, για την λήψη αποτελεσμάτων εδαφικών αναλύσεων, αναλύσεων φύλλων, αναλύσεων νερού, αναλύσεων υπολειμμάτων, πραγματοποιείται στο έντυπο AD-011.1 λαμβάνοντας υπόψη τα παρακάτω κριτήρια:

- Άδεια λειτουργίας.
- Αξιοπιστία του εργαστηρίου.
- Ταχύτητα λήψης των αποτελεσμάτων.
- Κόστος αναλύσεων.

Όσον αφορά για την αξιολόγηση των συνεργείων του εξοπλισμού των παραγωγών της γεωργικής εκμετάλλευσης, πραγματοποιείται στο έντυπο AD- 011.1 λαμβάνοντας υπόψη τα παρακάτω κριτήρια:

- Άδεια λειτουργίας.
- Προϋπηρεσία.
- Εξειδίκευση-Εξουσιοδοτημένο συνεργείο.
- Ταχύτητα εξυπηρέτησης.
- Κόστος.

Η αξιολόγηση των προμηθευτών πολλαπλασιαστικού υλικού, πραγματοποιείται στο έντυπο AD -011.1 λαμβάνοντας υπόψη τα παρακάτω κριτήρια:

- Άδεια λειτουργίας.
- Αξιοπιστία του προμηθευτού.
- Φυτοϋγειονομική κατάσταση του πολλαπλασιαστικού υλικού.
- Ταχύτητα εξυπηρέτησης.
- Κόστος.

Επισημαίνεται, ότι όλοι οι προμηθευτές της γεωργικής εκμετάλλευσης υπογράφουν ειδικό έντυπο με το οποίο αποδέχονται τη τήρηση των κανόνων του συστήματος και τη διευκόλυνση των παραγωγών - μελών του συνεταιρισμού στην εφαρμογή των διαδικασιών που τους αφορούν.(QMS)

Αρχεία

Περιεχόμενο	Διάρκεια διατήρησης	Χώρος φύλαξης	Υπεύθυνος Διατήρησης
1. Επιμέρους Σχέδια Διαχείρισης ΑΡΜΓ -001 ως 010	Συνεχώς	Εγχειρίδιο Διαδικασιών	Επιβλέπων Γεωπόνος
2. Οδηγίες Ορθής Πρακτικής	Ετήσια	Εγχειρίδιο Διαδικασιών	Επιβλέπων Γεωπόνος
3. Έντυπα Αξιολόγηση Προμηθευτών & Συνεργατών	AD-011.(1-4), Συνεχώς	Αρχεία Εξ. Εγγράφων	Επιβλέπων Γεωπόνος Υπεύθυνος Αρχείων

ΠΙΝΑΚΑΣ 13. ΑΡΧΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙΑΣ

2.3.Ιχνηλασιμότητα

Η δυνατότητα σύνδεσης του τελικού παραγόμενου προϊόντος του συνόλου των ενταγμένων καλλιεργειών, με τους παραγωγούς των αγροτεμαχίων από, τα οποία και προέρχονται, που επιτρέπει ανά πάσα στιγμή τον εντοπισμό και τη γνώση ολόκληρης της πορείας του προϊόντος και των εμπλεκομένων στο σύστημα ολοκληρωμένης διαχείρισης που εφαρμόζεται .(NOVACERT)

Ορισμός

Ιχνηλασιμότητα: Η ικανότητα να προσδιορίζεται η θέση όπου παρήχθη το γεωργικό προϊόν και το ιστορικό του μετά την παραγωγή του, με τη βοήθεια διαδικασιών συγκεκριμένης καταγραφής και ταυτοποίησης.

Πεδίο εφαρμογής

Το σύνολο των ενταγμένων παραγωγών και των αγροτεμαχίων που ανήκουν στα μέλη της γεωργικής εκμετάλλευσης.

Εισαγωγή - Απαιτήσεις

Όλες οι βασικές λειτουργίες, διαδικασίες, ενέργειες του συστήματος που απαιτούν τεκμηρίωση βασίζονται και τεκμηριώνονται με το σύστημα του συγκεκριμένου «μοναδικού» κωδικού ανά παραγωγό (π.χ. φάκελοι, οδηγίες, χειρισμοί, κλπ) έτσι ώστε να υπάρχει ιχνηλασιμότητα σε όλη την παραγωγική διαδικασία. Παρακάτω περιγράφεται αναλυτικά η ροή ιχνηλασιμότητας από την έναρξη της συγκομιδής των παραγόμενων προϊόντων μέχρι και τη διάθεση του νωπού προϊόντος, προς περαιτέρω επεξεργασία. Τα προηγούμενα στάδια τηρούν το σύστημα ιχνηλασιμότητας, με τον τρόπο που προαναφέρθηκε σύμφωνα με τις διαδικασίες και τα σχέδια του συστήματος.

Ο κάθε παραγωγός συγκομίζει σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία (εμπορικές προδιαγραφές, κανονισμοί ποιότητας, απαιτήσεις βιομηχανίας κλπ) βάσει των οδηγιών συγκομιδής που εκδίδει ο επιβλέπων γεωπόνος .

Διαδικασία - Ελιά

Στην Ε.Α.Σ. εφαρμόζεται σύστημα ιχνηλασιμότητας σε επίπεδο παραγωγού και ημερομηνίας συγκομιδής. Όλες οι βασικές λειτουργίες, διαδικασίες, ενέργειες του συστήματος που απαιτούν τεκμηρίωση βασίζονται και τεκμηριώνονται με το συγκεκριμένο σύστημα έτσι ώστε να υπάρχει ιχνηλασιμότητα σε όλη την παραγωγική διαδικασία. Παρακάτω περιγράφεται αναλυτικά η ροή ιχνηλασιμότητας.

Τα προϊόντα μεταφέρονται στις μονάδες τυποποίησης και στα ελαιουργεία της περιοχής, όπου λαμβάνει χώρα η ζύγιση τους (μικτό - καθαρό ~ απόβαρο). Η ιχνηλασιμότητα φτάνει σε κάθε παραγωγό στην παραγωγή που έχει συγκομίσει σε συγκεκριμένη ημερομηνία. Επισημαίνεται ότι στο στάδιο αυτό η ιχνηλασιμότητα χάνεται με ευθύνη των μονάδων τυποποίησης και των ελαιουργείων (Agrocert, 2007).

Επισημαίνεται ότι τα υλικά συσκευασίας που προσκομίζει ο πελάτης στον παραγωγό, ελέγχονται οπτικά απ' αυτόν ή εκπρόσωπο της γεωργικής εκμετάλλευσης, ώστε να διαπιστωθεί η καταλληλότητα τους σύμφωνα και με τις απαιτήσεις που καθορίζονται από την σχετική νομοθεσία, οι οποίες αναγράφονται και στις οδηγίες συγκομιδής που μοιράζονται έγκαιρα στους παραγωγούς.

Η προεκτίμηση της συγκομιζόμενης παραγωγής πραγματοποιείται από το γεωτεχνικό προσωπικό της Ένωσης για κάθε παραγωγό 10-15 ημέρες πριν τη συγκομιδή και στην οποία αναγράφεται η αναμενόμενη παραγωγή του ανά στρέμμα. Ο έλεγχος της αντικειμενικότητας

της προεκτίμησης της αναμενόμενης παραγωγής, πραγματοποιείται αφενός, με την σύγκριση των ποσοτήτων των παραγωγών τα προηγούμενα έτη, και αφετέρου με τις επισκέψεις του γεωτεχνικού προσωπικού του συνεταιρισμού, στα αγροτεμάχια των παραγωγών και την αξιολόγηση των ευρημάτων που προκύπτουν σε αυτά, που σχετίζονται με την υγεία των φυτών και την ηρτημένη παραγωγή. Οι προεκτιμήσεις παραγωγής διατηρούνται στην έδρα της γεωργικής εκμετάλλευσης, καταχωρούνται σε ηλεκτρονικούς υπολογιστές και η επεξεργασία τους οδηγεί σε μια εκτίμηση της αναμενόμενης παραγωγής. Σύμφωνα, με δέσμευση του Δ.Σ. επιτρέπεται ένα ποσοστό διακύμανσης επί των δηλωθέντων ποσοτήτων, που αναγράφονται στις προεκτιμήσεις παραγωγής των μελών τους. Το επιτρεπτό ποσοστό διακύμανσης είναι + 20%, επί της προεκτιμηθείσας ποσότητας.

Επιπλέον για τον εσωτερικό έλεγχο του συστήματος γίνεται το εξής: Οι παραγωγοί συγκομίζουν σύμφωνα με τις οδηγίες του επιβλέποντα γεωπόνου, όπως αναγράφεται και στο Σχέδιο συγκομιδής και παραδίδουν τις ελιές, στα τυποποιητήρια και στα ελαιουργεία της περιοχής. Εκεί η ποσότητα τους ζυγίζεται και οι παραγωγοί λαμβάνουν ζυγολόγια, αντίγραφα των οποίων τους ζητείται να προσκομίσουν, το αργότερο μέχρι ένα μήνα από την παράδοση της ποσότητας τους, στην έδρα της γεωργικής εκμετάλλευσης. Ο Υπεύθυνος Αρχείων καταχωρεί την τελική συνολική προσκομισθείσα ποσότητα κάθε παραγωγού, στο αρχείο όπου είναι ήδη καταχωρημένες οι αντίστοιχες προεκτιμήσεις τους και με τον τρόπο αυτό γίνεται αυτόματα και ο έλεγχος του αν και κατά πόσο ο κάθε παραγωγός ξεπερνάει την προεκτιμηθείσα ποσότητα που έχει οριστεί.

Ελέγχονται επίσης τα εξής:

Η προσκομισθείσα ποσότητα σε σχέση με τον τελευταίο ψεκασμό: Βασική υποχρέωση της γεωργικής εκμετάλλευσης είναι η τήρηση των ημερών ασφαλείας προ της συγκομιδής, κάθε φυτοπροστατευτικού προϊόντος που χρησιμοποιείται από τους παραγωγούς. Έτσι λοιπόν η Διοίκηση της γεωργικής εκμετάλλευσης, 15-20 μέρες περίπου πριν την πιθανή έναρξη της συγκομιδής, πραγματοποιείται συγκέντρωση του γεωτεχνικού προσωπικού του συνεταιρισμού όπου καθορίζεται η πιθανή ημερομηνία έναρξης της συγκομιδής. Στην συγκέντρωση αυτή συνεκτιμούνται στοιχεία όπως η ποικιλία, οι κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν και η φυτουγεία της ελιάς, βάση των παρατηρήσεων των γεωπόνων από τις επισκέψεις που πραγματοποιούνται στα αγροτεμάχια της γεωργικής εκμετάλλευσης. Επισημαίνεται ότι στην εν λόγω συγκέντρωση, το γεωτεχνικό προσωπικό της Ένωσης, αφού ελέγξει τις τελευταίες καταγραφές ψεκασμού των παραγωγών κάθε υποομάδας, καθώς επίσης και το Ημερολόγιο Δακοκτονίας, βεβαιώνει ότι το σύνολο

των παραγωγών πληροί όλες τις προϋποθέσεις που απαιτούνται (κάλυψη των απαιτούμενων ημερών αναμονής από τον τελευταίο ψεκάσμό ως τη συγκομιδή). Τα πρακτικά της σχετικής συγκέντρωσης καταχωρούνται στα αρχεία του συστήματος. (Agrocert, 2007)

Αρχεία

Περιεχόμενο	Διάρκεια διατήρησης	Χώρος φύλαξης	Υπεύθυνος
1. Ονομαστικές καταστάσεις των παραγωγών με τους κωδικούς τους	Συνεχώς	Αρχεία Εξ. Εγγράφων	Υπεύθυνος αρχείου
2. Προεκτιμήσεις παραγωγής	Συνεχώς	Αρχεία του Α.Σ.	Επιβλέπων γεωπόνος - Υπεύθυνος
3. Αποφάσεις Δ.Σ.	Συνεχώς	Αρχεία του Α.Σ.	Επικεφαλής

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.ΠΡΟΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

24.Πρόληψη και Αντιμετώπιση Κρίσεων

Σκοπός

Η πρόληψη ή εξουδετέρωση της επίπτωσης που θα μπορούσε να προκύψει, στο περιβάλλον ή στην ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων από έκτακτες καταστάσεις που μπορεί να οφείλονται σε βιοτικούς και σε αβιοτικούς παράγοντες. (Agrocert, 2007)

Πεδίο εφαρμογής

1. Κατά λάθος ψεκάσμος των δένδρων από ψεκάσμό που γίνεται σε γειτονικά αγροκτήματα (drift)
2. Επιδημία εχθρού ή ασθένειας.
3. Εμφάνιση νέου εχθρού ή ασθένειας.
4. Μη παρασιτικές βλάβες του φυτικού υλικού.
5. Ζημίες του φυτικού υλικού από ακραία καιρικά φαινόμενα.
6. Ατύχημα στην αποθήκη φύλαξης φυτοπροστατευτικών προϊόντων.
7. Δηλητηρίαση χειριστή φυτοπροστατευτικών προϊόντων.

Διαδικασία

1. Κατά λάθος ψεκασμός: Μετά την χαρτογράφηση που πραγματοποιείται και την αποτύπωση του πρόχειρου σκαριφήματος αγροτεμαχίου, γίνεται εντοπισμός, από τον επιβλέποντα γεωπόνο και τον αναπληρωτή του, αγροτεμαχίων που γειτνιάζουν με αγροτεμάχια άλλων καλλιεργειών που υφίστανται επεμβάσεις, κατά το κρίσιμο χρονικά στάδιο κοντά στην συγκομιδή.

- Κατά τα κρίσιμα παραπάνω χρονικά στάδια εντατικοποιούνται οι επισκέψεις από τον επιβλέποντα στα συγκεκριμένα αγροτεμάχια και συνιστάται στους παραγωγούς να δίνουν ιδιαίτερη προσοχή κατά το κρίσιμο αυτό διάστημα.

- Σε περίπτωση που επιβεβαιωθεί ρύπανση από ψεκαστικό διάλυμα, τότε ακολουθεί γραπτή επισήμανση από τον επιβλέπων γεωπόνο στον κάτοχο του γειτονικού αγροτεμαχίου και πραγματοποιείται αμέσως δειγματοληψία, για την διαπίστωση της ύπαρξης υπολειμμάτων φυτοφαρμάκων, σε προϊόντα που προέρχονται από τις σειρές που γειτνιάζουν με το αγροτεμάχιο που υφίσταται την επέμβαση. Σε περίπτωση που δεν βρεθούν υπολείμματα φυτοφαρμάκων ή ακόμη κι αν βρεθούν υπολείμματα σε ποσοστά χαμηλότερα από τα ανεκτά όρια υπολειμμάτων που έχουν θεσπιστεί για τα φυτοπροστατευτικά προϊόντα, τότε η συγκομιδή γίνεται κανονικά.

2. Επιδημία εχθρού ή ασθένειας: Μετά από επισκέψεις του επιβλέποντα γεωπόνου και του αναπληρωτή του, στα αγροτεμάχια, των ενταγμένων στο σύστημα, παραγωγών, συλλέγονται και καταγράφονται στοιχεία που αφορούν την ύπαρξη εξάρσεως ενός εχθρού ή μιας ασθένειας. Στην συνέχεια τα στοιχεία συλλέγονται από τον επιβλέποντα γεωπόνο, αξιολογούνται και αν κριθεί απαραίτητο εκδίδονται οδηγίες κρίσεως για την αντιμετώπιση του συγκεκριμένου εχθρού ή ασθένειας (Agrocert, 2007).

3. Εμφάνιση νέου εχθρού ή ασθένειας: Σε περίπτωση εμφάνισης νέας ασθένειας, λαμβάνονται δείγματα από τα προσβεβλημένα μέρη των φυτών, από τον επιβλέποντα γεωπόνο και αποστέλλονται άμεσα στο Εργαστήριο Φυτοπαθολογίας του Τμήματος Γεωπονίας, της Σχολής Γεωτεχνικών Επιστημών του Α.Π.Θ ή στο Περιφερειακό Κέντρο Προστασίας Φυτών και Ποιοτικού Ελέγχου Θεσσαλονίκης, για εξέταση τους και για την εξακρίβωση του παθογόνου που προκάλεσε την βλάβη στο φυτικό υλικό.

4. Μη παρασιτικές βλάβες του Φυτικού υλικού: Αυτές σχετίζονται με την θρέψη των φυτών. Μετά την συλλογή στοιχείων από τον επιβλέποντα γεωπόνο, αν διαπιστωθεί, από μακροσκοπική εξέταση, η ύπαρξη συμπτωμάτων έλλειψης κάποιου θρεπτικού στοιχείου,

γίνεται καταγραφή του. Ακολουθεί αξιολόγηση και αν κριθεί απαραίτητο από τον επιβλέποντα γεωπόνο εκδίδεται οδηγία κρίσης.

5. Ζημίες του φυτικού υλικού από ακραία καιρικά Φαινόμενα: Ως ακραία καιρικά φαινόμενα, που επιδρούν στην υγεία των φυτών και την ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων, ορίζονται η χαλαζόπτωση, ο παγετός, οι παρατεταμένες βροχοπτώσεις, η υψηλές θερμοκρασίες, η ξηρασία κτλ. Για κάθε ένα από τα παραπάνω ακραία φαινόμενα ο επιβλέπων γεωπόνος εκδίδει οδηγία κρίσεως.

6. Ατύχημα στην αποθήκη φύλαξης των φυτοπροστατευτικών προϊόντων: Προβλέπεται να βρίσκεται ένας πίνακας τηλεφώνων άμεσης ανάγκης, σε σταθερή θέση κοντά στην αποθήκη (π.χ. καρφωμένος ή κολλημένος και σε περισσότερες της μιας θέσεις, αν είναι δυνατόν) ή να διατηρείται από τον παραγωγό σε κάποια άλλη θέση. Στον πίνακα αυτόν βρίσκονται όλα τα τηλέφωνα με την σειρά που πρέπει να τα πάρει για να ζητήσει βοήθεια άμεσα. Ο πίνακας αυτός θα ανανεώνεται αν αλλάξει κάποιο τηλέφωνο ή προστεθούν νέα. Επίσης, ο παραγωγός οφείλει να έχει ενημερώσει τους οικείους του και τους περιοίκους για την ύπαρξη και την θέση αυτού του πίνακα.

7. Δηλητηρίαση χειριστή φυτοπροστατευτικών προϊόντων: ο παραγωγός φέρει μαζί του την οδηγία μετά την παραλαβή της από τον επιβλέποντα και κατά την εφαρμογή της. Επίσης, η κάθε οδηγία εκτός από τα είδη φυτοπροστατευτικών που δύναται να χρησιμοποιηθούν φέρει και χρήσιμα τηλέφωνα (επιβλέποντα γεωπόνου, τοπικού Αγροτικού Ιατρείου, Γενικού Νομαρχιακού Νοσοκομείου, Κέντρου Δηλητηριάσεων κτλ). Μέσω εκπαιδεύσεων των παραγωγών έχει τονιστεί η σημασία της γρήγορης αντίδρασης και μεταφοράς στην πλησιέστερη υγειονομική αρχή, όπου σε συνδυασμό με το ότι ο κάθε παραγωγός φέρει μαζί του την οδηγία φυτοπροστασίας δίνει τη δυνατότητα στους αρμοδίους γιατρούς να δράσουν γρήγορα και αποτελεσματικά γνωρίζοντας το είδος του φυτοπροστατευτικού προϊόντος που χρησιμοποιήθηκε.

25. Παρακολούθηση και Μετρήσεις

Σκοπός

Η καταγραφή και η παρακολούθηση όλων των μετρήσιμων στοιχείων που σχετίζονται με την λειτουργία του συστήματος της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης και ειδικότερα αυτών που σχετίζονται με το περιβάλλον και την ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων, έτσι ώστε να μπορεί να επιβεβαιωθεί η βελτίωση των επιδόσεων της γεωργικής εκμετάλλευσης και ο βαθμός συμμόρφωσής της προς τους σκοπούς και τους στόχους .(NOVACERT)

Πεδίο εφαρμογής

Τα μέλη της γεωργικής εκμετάλλευσης, οι εργαζόμενοι αυτής που εμπλέκονται με το σύστημα της ολοκληρωμένης διαχείρισης καθώς και τα στελέχη της συμβουλευτικής εταιρείας στην οποία και έχει ανατεθεί η υποστήριξη του όλου συστήματος. (NOVACERT)

Διαδικασία

Ο επιβλέπων γεωπόνος, συντάσσει ετήσιο πρόγραμμα επισκέψεων που αναγράφει το αντικείμενο της επίσκεψης και την πιθανή χρονική περίοδο που αυτές θα πραγματοποιηθούν. Επισημαίνεται ότι το πρόγραμμα επισκέψεων δεν είναι δεσμευτικό αλλά έχει ως στόχο τον καλύτερο προγραμματισμό και την εξασφάλιση των ελάχιστων απαιτήσεων που θέτει κάθε φορά η γεωργική εκμετάλλευση. Τονίζεται ότι η διαδικασία των επισκέψεων είναι συνεχής και ό,τι εύρημα διαπιστωθεί πέρα του αντικειμένου που εξετάζεται κάθε φορά σύμφωνα με το πρόγραμμα, επισημαίνεται.

Κατά την σύνταξη του προγράμματος επισκέψεων και μετρήσεων, λαμβάνεται κάθε φορά υπόψη το χρονικό στάδιο κατά το οποίο και αναμένεται η εμφάνιση τυχόν προβλήματος (εχθρός ή ασθένεια), ή το χρονικό στάδιο κατά το οποίο διενεργείται μια συγκεκριμένη εργασία και η οποία θέλουμε να ελεγχθεί.

Η διαδικασία των επισκέψεων και παρακολουθήσεων πραγματοποιείται με τους εξής τρόπους:

- Συνεχείς επισκέψεις και επικοινωνία, με κάθε πρόσφορο μέτρο, του επιβλέποντα γεωπόνου. Οι επισκέψεις μπορούν να αφορούν είτε στον έλεγχο μιας φάσης της παραγωγικής διαδικασίας είτε σε μετρήσιμα στοιχεία που αφορούν στην υγεία των φυτών ή των παραγόμενων προϊόντων.

- Με την παρακολούθηση και έλεγχο από τον επιβλέποντα γεωπόνο και τον αναπληρωτή του, όλων των εντύπων που σχετίζονται με το σύστημα και αφορούν διαδικασίες ή σχέδια διαχείρισης.

Τα μετρήσιμα στοιχεία που σχετίζονται με το περιβάλλον, στο οποίο και δραστηριοποιούνται οι παραγωγοί της γεωργικής εκμετάλλευσης, που είναι ενταγμένοι στο σύστημα ολοκληρωμένης διαχείρισης, καταγράφονται από τον επιβλέποντα γεωπόνο σε σχετικό έντυπο. Τα στοιχεία αυτά συγκεντρώνονται, επεξεργάζονται και αξιολογούνται από τον επιβλέποντα γεωπόνο, ο οποίος αν το επιθυμεί ζητά την συμβολή της συμβουλευτικής εταιρείας, έτσι ώστε να μπορεί να τεκμηριωθεί η βελτίωση των επιδόσεων της γεωργικής εκμετάλλευσης και η επίτευξη των σκοπών και στόχων που έχουν επιλεγεί από την Διοίκηση. Τα τελικά συμπεράσματα συμπεριλαμβάνονται στον ετήσιο απολογισμό (Ανασκόπηση από την Διοίκηση, Διαδικασία AP - 018) που

Όλα τα έγγραφα που αφορούν την διαδικασία αναθεωρούνται ετησίως, εκτός αν προκύψει ιδιαίτερος λόγος για την αναμόρφωση της. Εφόσον δεν γίνει μεταβολή κατά την επανεξέταση δεν εκδίδονται νέα έγγραφα και συνεχίζουν να ισχύουν τα προϋπάρχοντα. (NOVACERT)

Αρχείο

Περιεχόμενο	Διάρκεια διατήρησης	Χώρος φύλαξης	Υπεύθυνος
1. Έντυπο AD-014.1 (Ετήσιο Πρόγραμμα Παρακολουθήσεων & Μετρήσεων)	Συνεχώς	Αρχεία Εξ. Εγγράφων	Επιβλέπων Γεωπόνος

2. Έντυπο AD-014.2, (Εκθεση επίσκεψης)	Συνεχώς	Αρχεία Εξ.	Επιβλέπων Γεωπόνος - Υπεύθυνος Αρχείων
3. Ανασκόπηση προς τη Διοίκηση	10 χρόνια	Αρχεία Εξ.	Επιβλέπων Γεωπόνος - Υπεύθυνος Αρχείων

ΠΙΝΑΚΑΣ 10. ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΕΙΣ & ΜΕΤΡΗΣΕΙΣ

2.6. Χαρακτήρες μη Συμμορφώσεων

ΔΙΟΡΘΩΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΑΝΑΚΛΗΣΗ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ

Η διερεύνηση και ο εντοπισμός πιθανών παρεκκλίσεων του συστήματος για την εξουδετέρωση κάθε αρνητικής επίπτωσης που προκαλείται, από την παρέκκλιση αυτή και η υλοποίηση διορθωτικών ενεργειών για την πρόληψη μελλοντικών παρεκκλίσεων (Agrocert, 2007)

Πεδίο εφαρμογής

Όλα τα μέλη της γεωργικής εκμετάλλευσης, που εμπλέκονται στην εφαρμογή του συστήματος και ειδικότερα οι παραγωγοί που συνδέονται με αυτήν και οι εργαζόμενοι σε αυτή, καθώς και οι εργαζόμενοι της συμβουλευτικής εταιρείας που έχουν επιφορτιστεί με την υποστήριξη του συστήματος.

Διαδικασία

Κατά την διαδικασία Παρακολούθησης και Μετρήσεων, που διενεργείται από τον επιβλέποντα γεωπόνο, καθώς και από την διαδικασία Εσωτερικών Επιθεωρήσεων που διενεργείται από τον επιβλέποντα γεωπόνο, επιβεβαιώνεται ότι οι αρχές λειτουργίας του συστήματος και τα επιμέρους σχέδια διαχείρισης, εφαρμόζονται πιστά και δεν παρατηρούνται παρεκκλίσεις καθώς και ότι όλα τα μετρήσιμα μεγέθη, που σχετίζονται με το περιβάλλον και την ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων, δεν αποκλίνουν από το σύστημα.

Κάθε φορά που διαπιστώνεται μία μη συμμόρφωση, συμπληρώνεται το έντυπο «Μη συμμόρφωσης» AD-015.1 αξιολογείται το είδος της μη συμμόρφωσης και προτείνονται

διορθωτικές ενέργειες. Ανάλογα με το είδος, το μέγεθος και τη σοβαρότητα της μη συμμόρφωσης, αυτή αξιολογείται ως «προειδοποίηση», «δέσμευση» ή και «ακύρωση/διαγραφή» παραγωγού σε πολύ σοβαρές ή επαναλαμβανόμενες μη συμμορφώσεις. Τέλος ενημερώνεται ο επικεφαλής για το είδος της μη συμμόρφωσης καθώς και για τα μέτρα που έχουν ληφθεί για την άρση της.

Η υλοποίηση των διορθωτικών ενεργειών ελέγχεται και κατόπιν το έντυπο καταχωρείται στο αρχείο και χρησιμοποιείται κατά την ανασκόπηση του συστήματος.

Σε περίπτωση που παρατηρηθούν καταστάσεις που μπορούν να οδηγήσουν στο μέλλον σε πιθανές μη συμμορφώσεις, χρησιμοποιείται το έντυπο AD- 015.2

και ακολουθούνται οι ίδιες διαδικασίες με την προηγούμενη περίπτωση.

Σε περίπτωση «δέσμευσης» ή και «ακύρωσης/διαγραφής» παραγωγού, τότε ειδοποιείται άμεσα ο αρμόδιος πιστοποιητικός φορέας, ενώ σε περίπτωση μη συμμόρφωσης τελικού προϊόντος που έχει διοχετευθεί στην αγορά, τότε ειδοποιούνται και οι πελάτες και ενεργοποιείται η διαδικασία ανάκλησης προϊόντων. (Agrocert, 2007)

Ιδιαίτερα στην περίπτωση τελικού μη συμμορφούμενου προϊόντος που δε συμμορφώνεται με τις προδιαγεγραμμένες απαιτήσεις, τότε ισχύουν τα παρακάτω ως «ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΚΛΗΣΗΣ»:

Όσον αφορά στην εφαρμογή του συστήματος EurepGar ισχύουν τα κάτωθι:

Κάθε φορά που διαπιστώνεται μία μη συμμόρφωση, σε σχέση με το πρωτόκολλο EurepGar, ο επιβλέπων γεωπόνος ή ο εσωτερικός επιθεωρητής αν είναι άλλος, συμπληρώνει το έντυπο «Μη Συμμόρφωσης» όπου απαιτείται από την κρισιμότητα της Μη Συμμόρφωσης, αξιολογεί το είδος της μη συμμόρφωσης και προτείνει διορθωτικές ενέργειες.

Ανάλογα με το είδος, το μέγεθος και τη σοβαρότητα της μη συμμόρφωσης, αυτή αξιολογείται ως «προειδοποίηση», «δέσμευση» ή και «ακύρωση/διαγραφή» παραγωγού σε πολύ σοβαρές ή επαναλαμβανόμενες μη συμμορφώσεις.

Τέλος ενημερώνεται ο επικεφαλής για το είδος της Μη Συμμόρφωσης καθώς και για τα μέτρα που έχουν ληφθεί για την άρση της.

Σε περίπτωση που η διαπίστωση των ευρημάτων που οδηγούν σε Μη Συμμόρφωση γίνεται απουσία του παραγωγού ή η μη συμμόρφωση δεν αφορά σε παραγωγό αλλά σε άλλο στοιχείο του συστήματος, τότε δεν απαιτείται η υπογραφή του στο έντυπο.

Ο επικεφαλής έχει την δυνατότητα να ζητήσει εφόσον το κρίνει απαραίτητο, με πρόσθετη επιθεώρηση την επιβεβαίωση της διορθωτικής ενέργειας ή να ζητήσει την λήψη πρόσθετων μέτρων εντός κάποιου καθορισμένου από αυτόν χρονικού διαστήματος το οποίο συνήθως δεν υπερβαίνει τις 28 ημερολογιακές ημέρες.

Σε περίπτωση εύρεσης Κύριας Μη Συμμόρφωσης η οποία μπορεί να έχει σαν κατάληξη την «δέσμευση» ή και «ακύρωση/διαγραφή» ενός παραγωγού μετά από κρίση του επικεφαλής, τότε ειδοποιείται άμεσα ο αρμόδιος πιστοποιητικός φορέας, ενώ σε περίπτωση μη συμμόρφωσης τελικού προϊόντος που έχει διοχετευθεί στην αγορά, τότε ειδοποιούνται και οι πελάτες και ενεργοποιείται η διαδικασία ανάκλησης προϊόντων.

Η ειδοποίηση σε κάθε μια από τις ανωτέρων περιπτώσεις γίνεται με αρμοδιότητα του επικεφαλής. (Agrocert, 2007)

Σημειώνεται ότι η διαδικασία αυτή εφαρμόζεται τόσο σε εσωτερικές (1^{ου} τύπου) όσο και σε εξωτερικές (2^{ου} τύπου) επιθεωρήσεις.

Σήμερα αντί του όρου EurepGap χρησιμοποιείται ο όρος Globalgap. Τα συστήματα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης της παραγωγής μιας εκμετάλλευσης έχουν στόχο την αποτελεσματική και επικερδή παραγωγή σε μια οικονομικά βιώσιμη και περιβαλλοντικά υπεύθυνη γεωργική επιχείρηση, ενσωματώνοντας σύγχρονες καλλιεργητικές πρακτικές, όπως ορθή γεωργική πρακτική, ασφάλεια και υγιεινή των εργαζομένων, ασφάλεια των προϊόντων, ιχνηλασιμότητα καθώς και εστιασμένες ενέργειες και δράσεις φιλοπεριβαλλοντικής διαχείρισης.

Το πρωτόκολλο GLOBALGAP fresh produce αποτελεί την κοινή προσπάθεια των μεγάλων εμπορικών οίκων γεωργικών προϊόντων για τη συγκρότηση προδιαγραφών οι οποίες βασίζονται στην εφαρμογή των κωδίκων ορθής γεωργικής πρακτικής (GAP), στις αρχές του HACCP αλλά και στην τήρηση της εθνικής και διεθνούς νομοθεσίας.

Με το πρωτόκολλο GLOBALGAP fresh produce μπορούν να πιστοποιηθούν γεωργικές εκμεταλλεύσεις νωπών φρούτων και λαχανικών οι οποίες θέλουν να επιδείξουν την συμμόρφωση τους με τις προδιαγραφές της παγκόσμιας αγοράς. Αναμένονται νέες εκδόσεις

αναμένονται που θα αφορούν στην πιστοποίηση λουλουδιών, προϊόντων μεγάλων καλλιεργειών (καλαμπόκι, σιτάρι, κλπ), κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων αλλά και κτηνοτροφικών τροφών.

Το πρωτόκολλο GLOBALGAP είναι αναγνωρισμένο σε παγκόσμιο επίπεδο και αποτελεί διαβατήριο για την είσοδο των γεωργικών προϊόντων στην Ευρωπαϊκή και Διεθνή αγορά. (Agrocert, 2007)

2.7 Διαδικασία Ανάκλησης Προϊόντος

Η διερεύνηση και ο εντοπισμός πιθανών παρεκκλίσεων του συστήματος από υπέρβαση των ορίων MRL's (ανώτατα αποδεκτά όρια υπολειμμάτων, Maximum Residues Levels) για την εξουδετέρωση κάθε αρνητικής επίπτωσης που προκαλείται, από την παρέκκλιση αυτή και η υλοποίηση διορθωτικών ενεργειών για την πρόληψη μελλοντικών παρεκκλίσεων.

Το Ανώτατο Όριο Υπολείμματος (MRL) αποτελεί τη μέγιστη ποσότητα υπολείμματος που είναι νομικά επιτρεπτή στα τρόφιμα. Τα MRLs είναι εμπορικά κριτήρια και θεσπίζονται εντός πλήρως αποδεκτών ορίων ασφαλείας. Από τη στιγμή που τα υπολείμματα αποδεικνύονται, βάσει ερευνών, ασφαλή για τους καταναλωτές, τα MRLs θεσπίζονται ύστερα από ενδελεχή αξιολόγηση του κάθε εγκεκριμένου φυτοπροστατευτικού προϊόντος. Τα MRLs αποτελούν ένδειξη της ορθής χρήσης των φυτοφαρμάκων και εξασφαλίζουν τη συμμόρφωση με τις νομικές απαιτήσεις για χαμηλά υπολείμματα στα μη επεξεργασμένα τρόφιμα. Στην ουσία, τα MRLs επιτρέπουν την ελεύθερη διακίνηση αγαθών εντός της ΕΕ και τις εισαγωγές από την υπόλοιπη υφήλιο (Agrocert, 2007).

Διαδικασία

Κάθε φορά που διαπιστώνεται μη συμμόρφωση σχετικά με τα όρια των MRL's συμπληρώνεται το σχετικό έντυπο Μη Συμμόρφωσης.

Ο επικεφαλής έχει την δυνατότητα να ζητήσει, με πρόσθετη επιθεώρηση την επιβεβαίωση της διορθωτικής ενέργειας ή να ζητήσει την λήψη πρόσθετων μέτρων.

Ανάκληση προϊόντων μπορεί να συμβεί:

➤ Το τελικό προϊόν παρουσιάζει πρόβλημα (υπολείμματα Φ.Π.Π.), το οποίο εμπεριέχει πρόβλημα απαιτήσεων νομοθεσίας και ΣΟΔ για τον καταναλωτή, (*ανάκληση*)

*Κάθε φορά που διαπιστώνεται περίπτωση τελικού προϊόντος που δε συμμορφώνεται με τις προδιαγεγραμμένες απαιτήσεις αναφορικά με υπέρβαση επιτρεπτών MRL's, τότε ισχύουν τα παρακάτω (Agrocert, 2007):

A. Μη συμμορφούμενα προϊόντα που δεν έχουν ακόμα προωθηθεί σε πελάτες

Αν από τον έλεγχο διαπιστωθεί ότι για οποιοδήποτε λόγο κάποια προϊόντα δεν πληρούν τις προδιαγραφές, αυτά εντοπίζονται σύμφωνα με σύστημα ιχνηλασιμότητας που εφαρμόζεται, συγκεντρώνονται σε ειδικό ξεχωριστό σημείο και σημαίνονται κατάλληλα ως «ΔΕΣΜΕΥΜΕΝΑ»ώστε:

➤ να απορριφθούν αν βρεθούν σε αυτά υπολείμματα ΦΠΠ ανώτερα των νόμιμων επιτρεπτών ορίων) και να διαχειριστούν κατόπιν σύμφωνα με τις νόμιμες διαδικασίες (καταστροφή).

B. Μη συμμορφούμενα προϊόντα που έχουν ήδη προωθηθεί σε πελάτες

Σε περίπτωση που διαπιστωθεί από τον έλεγχο του συστήματος ή τον πελάτη πιθανή μη συμμόρφωση τελικού προϊόντος, το οποίο έχει προωθηθεί σε πελάτη προχωρεί στην έγγραφη ενημέρωση των πελατών (έντυπο ανάκλησης προϊόντος), προσδιορίζοντας τους συγκεκριμένους κωδικούς που αφορά η μη συμμόρφωση

Σε περίπτωση που η ανάκληση συνοδεύεται και από επιστροφή των προϊόντων αυτή εκτελείται με ευθύνη του παραγωγού ή της διοίκησης.

Τηρείται ιστορικό αρχείο της ανάκλησης τουλάχιστον για πέντε χρόνια

*Σε περίπτωση εύρεσης υπολειμμάτων ΦΠΠ ανώτερων των νομίμως επιτρεπτών ορίων, ή εύρεσης υπολειμμάτων ΦΠΠ μη εγκεκριμένου στην καλλιέργεια, ειδοποιούνται άμεσα οι

πελάτες παραλήπτες του μη συμμορφούμενου τελικού προϊόντος για την άμεση ανάκληση της συγκεκριμένης παρτίδας και για το χειρισμό τους σύμφωνα με τις νόμιμες διαδικασίες (καταστροφή).

2.8. Καταγραφές-Αρχεία

Η διατήρηση όλων των απαραίτητων εγγράφων και δεδομένων σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή, καθώς και η άμεση δυνατότητα της εύκολης και γρήγορης αναζήτησης τους, έτσι ώστε αφενός να αποδεικνύεται η καλή λειτουργία του συστήματος, και αφετέρου να διευκολύνεται ο έλεγχος του.(FOODCARE)

Πεδίο εφαρμογής

Όλα τα έγγραφα της γεωργικής εκμετάλλευσης που αφορούν την Ολοκληρωμένη Διαχείριση του συνόλου των καλλιεργειών της.

Διαδικασία

Τα αρχεία δημιουργούνται από τον υπεύθυνο τεκμηρίωσης και τον επιβλέπων γεωπόνο του συστήματος και διατηρούνται από τον υπεύθυνο αρχείων αυτού.

Διατηρούνται τριών ειδών αρχεία. Πρώτα το Εγχειρίδιο Διαδικασιών του συστήματος που περιλαμβάνει διεξοδικά όλες τις διαδικασίες που ακολουθούνται για την εφαρμογή του συστήματος.

Επίσης διατηρούνται τα αρχεία των εξωτερικών εγγράφων που περιλαμβάνουν όλα τα έντυπα που προκύπτουν από τις διαδικασίες, καθώς και έντυπα που σχετίζονται με την εύρυθμη λειτουργία του συστήματος.

Κεφάλαιο 3

Επιθεώρηση του Συστήματος

Η επαλήθευση της εύρυθμης λειτουργίας του Συστήματος Ολοκληρωμένης Διαχείρισης, σύμφωνα με τις βασικές αρχές των προτύπων και ο εντοπισμός πιθανών αποκλίσεων από αυτά.

Πεδίο εφαρμογής

Όλο το Σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης των Καλλιεργειών, της γεωργικής εκμετάλλευσης.

Διαδικασία

Ο εσωτερικός επιθεωρητής της γεωργικής εκμετάλλευσης καθιερώνει και διατηρεί συνεχώς ένα πρόγραμμα εσωτερικών επιθεωρήσεων για την επαλήθευση της εύρυθμης λειτουργίας του Συστήματος σύμφωνα με τις βασικές αρχές των εφαρμοζόμενων προτύπων και πρωτοκόλλων παραγωγής.

Πρότυπα AGRO 2.1 & 2.2

Ο εσωτερικός επιθεωρητής επιθεωρεί, σύμφωνα με το πρόγραμμα επιθεωρήσεων που συντάσσει (έντυπο AD-017.1), όλες τις διαδικασίες και τα Σχέδια Διαχείρισης του Συστήματος μία φορά το χρόνο. Μετά το πέρας της επιθεωρήσεως συντάσσεται από τον εσωτερικό επιθεωρητή έκθεση επιθεώρησης (έντυπο AD-017.2) με τα ευρήματα της επιθεώρησης.

Κατά την επιθεώρηση των επιμέρους Σχεδίων Διαχείρισης, ο εσωτερικός επιθεωρητής επεξεργάζεται και αξιολογεί και τα στοιχεία που προέρχονται από τις επισκέψεις του επιβλέποντα που πραγματοποιεί στα αγροτεμάχια των παραγωγών της γεωργικής εκμετάλλευσης.

Σε περίπτωση αποκλίσεων από τις αρχές των προτύπων ή από τα οριζόμενα στα επιμέρους Σχέδια Διαχείρισης, συντάσσεται, όπως περιγράφεται στην διαδικασία AP -015, έντυπο μη συμμόρφωσης. Τα ευρήματα των εσωτερικών επιθεωρήσεων, συγκεντρώνονται,

επεξεργάζονται, αξιολογούνται και τίθενται στην διάθεση της Διοίκησης κατά την διαδικασία της ανασκόπησης του Συστήματος από τον επιβλέποντα γεωπόνο.

Πρωτόκολλο EUREPGAP:

Το σύστημα επιθεωρείται με βάση τα έντυπα του συστήματος όπως αυτά τροποποιούνται ανάλογα με την ενημέρωση την οποία παρέχει στην εκμετάλλευση η ΕΠΚΕΡ μέσω της ιστοσελίδας της www.eureper.org αλλά και μέσω της διαδικασίας ελέγχου εγγράφων και διαδικασιών της ίδιας της εκμετάλλευσης και η ενεργή τους έκδοση φαίνεται στο έντυπο AD-016.1.

Στα έντυπα εσωτερικής επιθεώρησης ο υπεύθυνος εσωτερικής επιθεώρησης σημειώνει τις τυχόν παρατηρήσεις που θα προκύψουν κατά την διενέργεια του παραπάνω ελέγχου.

Ο εσωτερικός επιθεωρητής συμπληρώνει όλα τα πεδία του εντύπου.

Οι Λίστες Εσωτερικού Ελέγχου είναι προτυπωμένες με το σημείο «X» σε κάθε πεδίο «M/E», θεωρώντας ότι ο παραγωγός συμμορφώνεται σε όλα τα ΣΕ, αποτελώντας κατά αυτό τον τρόπο στόχο επιτυχίας για τον κάθε παραγωγό.

Το σημείο «X» διαγράφεται από τη στήλη «M/E» και τοποθετείται σε περίπτωση Μη Συμμόρφωσης και σε κάθε περίπτωση κατά την οποία εμφανίζεται απόκλιση μερική ή ολική ή Μη Συμμόρφωση στο συγκεκριμένο σημείο ελέγχου. Στην περίπτωση αυτή σημειώνεται το σημείο X και καταγράφεται στο τέλος της Λίστας η απόκλιση.

Επίσης σημειώνεται όταν ένα σημείο είναι μη εφαρμόσιμο συμπληρώνοντας του σημείο «M/E» με X.

Αν κατά επιθεώρηση εντοπισθούν αποκλίσεις τότε συμπληρώνονται στο αντίστοιχο πεδίο οι ενέργειες που θα πρέπει να γίνουν για την επαναφορά της συμμόρφωση με τις αρχές του συστήματος EUREPGAP κάνοντας ταυτόχρονα χρήση όπου απαιτείται και του εντύπου μη συμμόρφωσης.

Ο υπεύθυνος επιθεώρησης είναι κατάλληλα εκπαιδευμένος σύμφωνα με τις απαιτήσεις των Γενικών Απαιτήσεων του EUREPGAP και το προσάρτημα III αυτών και ανεξάρτητος των τομέων τους οποίους επιθεωρεί έτσι ώστε να προσδίδεται εμπιστοσύνη στη διεργασία αυτής. Η

εσωτερική επιθεώρηση του συστήματος ποιότητας γίνεται κατά ελάχιστο μία (1) φορά ανά έτος σε όλο το σύστημα (διαδικασίες, έντυπα, οδηγίες εργασίας, παραγωγοί, υπερβολάβοι).

Η εσωτερική επιθεώρηση του συστήματος ποιότητας αποτελεί κύριο θέμα εφαρμογής και ανασκοπείται κατά τη διάρκεια της διοικητικής ανασκόπησης από τον επικεφαλής.

3.1.Ανασκόπηση απο τη Διοίκηση

Η επαλήθευση της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας του Συστήματος Ολοκληρωμένης Διαχείρισης της γεωργικής εκμετάλλευσης.

Πεδίο εφαρμογής

Όλο το Σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης των Καλλιεργειών της γεωργικής εκμετάλλευσης.

Διαδικασία

Η ανασκόπηση του Συστήματος πραγματοποιείται από διοίκηση της γεωργικής εκμετάλλευσης, μια φορά τον χρόνο μετά από εισήγηση του επιβλέποντα γεωπόνου. Ο επιβλέπωντας γεωπόνος συγκεντρώνει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες που αφορούν όλες τις διαδικασίες και τα επιμέρους σχέδια διαχείρισης του συστήματος, τις αξιολογεί και τις παρουσιάζει στην Διοίκηση της γεωργικής εκμετάλλευσης, υπό μορφής ετήσιας εκθέσεως για περαιτέρω επεξεργασία από αυτήν και την εξαγωγή συμπερασμάτων.

Επίσης κατά την διαδικασία της ανασκόπησης αξιολογούνται και λαμβάνονται υπόψη τα ευρήματα των εσωτερικών επιθεωρήσεων και οι μη συμμορφώσεις.

Κατά την φάση της αξιολόγησης όλων των στοιχείων από τον επιβλέποντα γεωπόνο μπορεί να ζητηθεί από αυτόν και η συμβολή της συμβουλευτικής εταιρείας, που έχει επιφορτιστεί με την υποστήριξη του συστήματος. Η διαδικασία της ανασκόπησης από την Διοίκηση περιγράφεται αναλυτικά παρακάτω (Agrocert, 2007):

Τουλάχιστον δυο (2) εβδομάδες πριν την ημερομηνία που έχει αποφασίσει ο Επικεφαλής να συγκαλέσει το Συμβούλιο Ανασκόπησης, ενημερώνει τον Επιβλέποντα Γεωπόνο, για να προετοιμάσει την σχετική ΕΙΣΗΓΗΣΗ.

3.2.Σύγκληση Συμβουλίου

Συχνότητα Σύγκλησης

Το συμβούλιο συγκαλείται υποχρεωτικά **μία φορά το χρόνο**.

Έκτακτες ανασκοπήσεις διεξάγονται οποτεδήποτε κριθεί απαραίτητο, επαφιόμενες στην κρίση του Επικεφαλής και του Επιβλέποντα.

Σύνθεση Συμβουλίου

Στο Συμβούλιο Ανασκόπησης συμμετέχουν :

- Ο Επικεφαλής σαν Προεδρεύων.
- Τα Μέλη του ΔΣ.
- Ο Επιβλέπων Γεωπόνος σαν Γραμματέας και Εισηγητής.
- Ο αναπληρωτής του επιβλέποντα και ο Υπεύθυνος Αρχείων σαν Τακτικά Μέλη.
- Άλλα Στελέχη ή Εξωτερικοί Συνεργάτες, Σύμβουλοι κ.λ.π. κατά την κρίση του Επικεφαλής σαν Έκτακτα Μέλη.

3.3.Κυρώσεις και Ενέργειες Συμβάσεων

Είναι η διαδικασία για τον χειρισμό των περιστατικών μη συμμόρφωσης και των διορθωτικών ενεργειών που θα προκύψουν από τους εσωτερικούς και εξωτερικούς ελέγχους, παράπονα πελατών ή αποτυχίες στο Σύστημα Ποιότητας σε σχέση με τις συμβάσεις με τους

παραγωγούς αλλά και σχετικά με τις συμβατικές υποχρεώσεις με τον αρμόδιο **Φορέα Πιστοποίησης**.

Η γεωργική εκμετάλλευση διαθέτει μηχανισμούς για την άμεση ενημέρωση του Φορέα Πιστοποίησης σε περίπτωση Προσωρινών ή Οριστικών Δεσμεύσεων ή Ακυρώσεων/ Διαγραφών ή Ζητημάτων Κινδύνου Ασφάλειας Τροφίμων σε καταχωρημένους Καλλιεργητές / Παραγωγούς σύμφωνα με την (ΑΡ-015).

Θα τηρούνται αρχεία όλων των κυρώσεων, συμπεριλαμβάνοντας στοιχεία επακόλουθων διορθωτικών ενεργειών και διαδικασιών λήψης αποφάσεων. (NOVACERT)

Πεδίο εφαρμογής

Όλα τα μέλη της γεωργικής εκμετάλλευσης, οι παραγωγοί που συνδέονται με αυτήν και οι εργαζόμενοι και υπεργολάβοι σε αυτήν που εμπλέκονται με την εφαρμογή του συστήματος EUREPGAP, καθώς και τα στελέχη του φορέα υποστήριξης που έχουν επιφορτιστεί με την υποστήριξη του συστήματος.

Διαδικασία

Τρεις Τύποι Κυρώσεων υφίστανται εντός της EUREPGAP: Προειδοποίηση, Δέσμευση και Ακύρωση/ Διαγραφή. Οι τύποι αυτοί των Κυρώσεων βρίσκουν εφαρμογή και ενεργοποιούν τη διαδικασία κυρώσεων σε Μη Συμμορφώσεις Σημείων Ελέγχου και σε Θέματα Συμβάσεων.

Προειδοποίηση

Ποινή:

Μια χρονική περίοδος δίνεται για την επίλυση της αιτίας της Κύρωσης μετά από την οποία περίοδο εάν η Προειδοποίηση δεν έχει αρθεί, επιβάλλεται μια Άμεση Ολική Δέσμευση.

Διάρκεια:

Η χρονική περίοδος η οποία επιτρέπεται για την επίλυση και τη διόρθωση συμφωνείται μεταξύ του Παραγωγού - ή Ομάδας Παραγωγών με μέγιστη περίοδο καταβολής και επίλυσης

της κατάλληλης διορθωτικής ενέργειας εντός 28 ημερολογιακών ημερών από την ημερομηνία της Προειδοποίησης όπου αυτό είναι εφικτό και πραγματοποιήσιμο.

Δέσμευση

Ποινή:

Ο παραγωγός αφαιρείται του δικαιώματος χρήσης όλων των τύπων εγγράφων τα οποία έχουν οποιαδήποτε σχέση με την EUREPGAP, όπως ο λογότυπος/ Εμπορικό Σήμα EUREPGAP και η άδεια/ πιστοποιητικό, για μια ορισμένη χρονική περίοδο.

Διάρκεια:

Η διάρκεια της δέσμευσης θα τεθεί από τη Διοίκηση και μπορεί να έχει μια μέγιστη διάρκεια της τάξεως των έξι (6) μηνών. Μετά το πέρας της διάρκειας δέσμευσης οι ποινές οι οποίες δεν έχουν ακόμα επιλυθεί από τον Παραγωγό θα καταλήγουν αυτομάτως σε Ανάκληση του Πιστοποιητικού και Ακύρωση της Σύμβασης μεταξύ αυτών. Για το σκοπό αυτό ενημερώνεται σχετικά ο Φορέας Πιστοποίησης.

Άρση της Δέσμευσης: Οι δεσμεύσεις θα παραμένουν ενεργές ως ότου να προσκομισθούν από τον παραγωγό στην ομάδα παραγωγών επαρκείς οπτικές ή τεκμηριωμένες αποδείξεις επίλυσης των Μη Συμμορφώσεων από τις οποίες προήλθε - δημιουργήθηκε η Δέσμευση.

Τύπος:

(i) **Προθεσμιακή:** Δίνονται 28 ημερολογιακές ημέρες όπου απαιτείται και είναι δυνατό ως μέγιστη προθεσμία για την επίλυση του θέματος της δέσμευσης από την ημέρα επιβολής της εντός των οποίων οι διαδικασίες κυρώσεων ΔΕΝ τίθενται σε εφαρμογή.

(ii) **Άμεση :** (η δέσμευση είναι άμεση), η οποία μπορεί να είναι:

α. Μερική: Μόνο συγκεκριμένα Σημεία του Πεδίου Εφαρμογής των Πιστοποιημένων Καλλιεργειών υπόκεινται σε δέσμευση

ή **β. Ολική:** Το Πιστοποιητικό αναστέλλεται στην πληρότητα του πεδίου εφαρμογής των πιστοποιημένων καλλιεργειών για μια περίοδο χρόνου

Ακύρωση

Ποινή:

Ακύρωση της Σύμβασης με τον παραγωγό η οποία καταλήγει σε ολική απαγόρευση χρήσης οποιωνδήποτε αδειών/ πιστοποιητικών, Λογοτύπων / Εμπορικών Σημάτων, μηχανισμών ή εγγράφων τα οποία έχουν ή μπορούν να έχουν σχέση με την EUREPGAP.

Διάρκεια:

Ένας παραγωγός που έχει υποστεί ακύρωση πιστοποιητικού δεν μπορεί να κάνει αίτηση εγγραφής στην EUREPGAP για πιστοποίηση με τον Φορέα Πιστοποίησης ή με οποιονδήποτε άλλο πιστοποιητικό φορέα εντός χρονικής διάρκειας 12 μηνών από την ημερομηνία της επιβολής ακύρωσης. Ακόμη δε είναι απόφαση της Διοίκησης να επαναφέρει μετά το διάστημα αυτό τον παραγωγό ή όχι εντός του Συστήματος Διαχείρισης. Τρεις τύποι Μη Συμμορφώσεων υπάρχουν εντός της EUREPGAP: Κύριες, Δευτερεύουσες ή Συμβατικές και καλύπτουν Συμμόρφωση με τα Σημεία Ελέγχου (κύριες και δευτερεύουσες) και Συμβατικά Θέματα (συμβατικές), όπως περιγράφεται κάτωθι:

Κύριες Απαιτήσεις

Άμεση Ολική Δέσμευση

Εάν κατά τη διάρκεια της ύπαρξης στα Μητρώα Παραγωγών του Φορέα Πιστοποίησης εντοπιστούν και επαληθευτούν Κύριες Απαιτήσεις με τις οποίες δεν συμμορφώνονται ένας παραγωγός και για τις οποίες δεν έχουν θέσει σε εφαρμογή κατάλληλες διορθωτικές ενέργειες ούτε τις έχει δηλώσει στην ομάδα παραγωγών, τότε επιβάλλεται από την Ομάδα Παραγωγών Άμεση Ολική Δέσμευση του Πιστοποιητικού για μια χρονική περίοδο όχι μικρότερη των τριών μηνών από την ημέρα εντοπισμού και επαλήθευσης της Κύριας Απαίτησης. (NOVACERT)

Άμεση Μερική Δέσμευση (με ακολουθία πρότερης ανακοίνωσης)

Αν ο παραγωγός δηλώσει μια μη συμμόρφωση σε μια Κύρια Απαίτηση επικοινωνώντας και γνωστοποιώντας το άμεσα και απευθείας στην ομάδα Παραγωγών, πριν να εντοπιστεί και να επαληθευτεί από τον εσωτερικό ή τον εξωτερικό ελεγκτή του Φορέα Πιστοποίησης, και θέσει σε

εφαρμογή κατάλληλες διορθωτικές ενέργειες ώστε να αποφύγει μελλοντικές επανεμφανίσεις της ίδιας Μη Συμμόρφωσης, τότε επιβάλλεται Άμεση Μερική Ανάκληση με έκταση του πεδίου εφαρμογής τέτοια την οποία πρέπει να συμφωνήσει ο παραγωγός με την Ομάδα Παραγωγών.

Δευτερεύουσες Απαιτήσεις

Προθεσμιακή Δέσμευση

Αν υπάρχει μη συμμόρφωση σε ποσοστό μεγαλύτερο του 5% των εφαρμόσιμων δευτερευόντων απαιτήσεων τότε επιβάλλεται από την Ομάδα Παραγωγών προθεσμιακή Δέσμευση. Όπου απαιτείται η διορθωτική ενέργεια πρέπει αυτή να επαληθευτεί (μέσω επιθεώρησης /ελέγχου επαλήθευσης επί τόπου ή μέσω άλλων μορφών τεκμηρίωσης οι οποίες να είναι σε θέση να την επαληθεύουν) εντός μιας μέγιστης χρονικής περιόδου της τάξης των 28 ημερολογιακών ημερών. (NOVACERT)

Συμβατικές Απαιτήσεις

Προειδοποίηση

Μη Συμμορφώσεις δευτερευόντων θεμάτων τα οποία συμφωνούνται μεταξύ του παραγωγού/ ομάδας παραγωγών στη Σύμβαση οδηγούν σε Προειδοποίηση. Η μέγιστη χρονική διάρκεια η οποία επιτρέπεται σχετικά με τη διόρθωση ή κατάθεση κατάλληλης διορθωτικής ενέργειας/ σχεδίου διορθωτικής ενέργειας συμφωνείται μεταξύ της ομάδας παραγωγών και του παραγωγού και δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερη των 28 ημερολογιακών ημερών για την κατάθεση. (NOVACERT)

Άμεση Δέσμευση

Μη Συμμορφώσεις σε οποιαδήποτε από τις συμφωνίες οι οποίες έχουν υπογραφεί μεταξύ του παραγωγού/ ομάδας παραγωγών ή οποιοδήποτε θέμα το οποίο διαπιστώνεται και επαληθεύεται από τον Φορέα Πιστοποίησης κατά τη διάρκεια των ελέγχων/ επιθεωρήσεων και οδηγεί σε τεχνικές αμφιβολίες σχετικά με τον τρόπο εργασίας και νομικής υπόστασης οδηγούν σε Άμεση Ολική Δέσμευση.

Ακύρωση

Μη Συμμορφώσεις σε οποιαδήποτε από τις συμφωνίες οι οποίες έχουν υπογραφεί μεταξύ του παραγωγού και της ομάδας παραγωγών οι οποίες δείχνουν αντικειμενικά λανθασμένη διαχείριση σχετικών διαδικασιών της σε επίπεδο παραγωγού ή/και ομάδας παραγωγών οδηγούν σε Ακύρωση και Διαγραφή του παραγωγού και της Σύμβασης.

Χρεοκοπία της ομάδας παραγωγών/ ΟΠΕ οδηγεί επίσης σε ακύρωση της Σύμβασης με τον παραγωγό.

Κεφάλαιο 4

4.1.Σχέδιο για την επιλογή πολλαπλασιαστικού υλικού και για τις γενικές καλλιεργητικές φροντίδες (Ελιάς)

Υπάρχουν αρκετές ποικιλίες στην καλλιέργεια της ελιάς. Μόνο στην Ελλάδα καλλιεργούνται σήμερα περίπου 40 ποικιλίες, οι οποίες ταξινομούνται ανάλογα με τη χρήση τους στις παρακάτω κατηγορίες:

- Επιτραπέζιες ή βρώσιμες
- Λαδολιές
- Διπλής ή μικτής χρήσεως

Πριν την εγκατάσταση ενός νέου οπωρώνα προηγείται η πραγματοποίηση εδαφολογικής ανάλυσης και ο προσδιορισμός της μηχανικής σύστασης του εδάφους, ώστε να διαπιστωθεί η καταλληλότητα του αγροτεμαχίου. Ακολουθεί συζήτηση του επιβλέποντα γεωπόνου με τον παραγωγό μέλος της Ένωσης, για το ιστορικό του συγκεκριμένου αγροτεμαχίου (προηγούμενη καλλιέργεια, προβλήματα με ασθένειες κλπ). Εάν το χωράφι προέρχεται από εκχέρσωση, συστήνεται πριν την οριστική φύτευση να καλλιεργηθεί για 1-2 χρόνια με ετήσια φυτά (σιτηρά ή ψυχανθή) ώστε να γίνει δυνατή η απομάκρυνση όλων των ριζών και να αποφευχθεί προσβολή των νεαρών δενδρυλλίων της ελιάς από σηψιρριζίες. Το παραπάνω μέτρο δεν είναι πολλές φορές

δυνατό να εφαρμοσθεί από όλους τους παραγωγούς λόγο του μικρού όγκου και του πολυτεμαχισμού των εκμεταλλεύσεων (Agrocet, 2007).

Η συνηθέστερη μέθοδος πολλαπλασιασμού της ελιάς είναι με ριζοβόληση μοσχευμάτων. (**Φυλλοφόρα μοσχεύματα**). Ο τρόπος αυτός πολλαπλασιασμού δίνει δενδρύλλια όμοια με το μητρικό φυτό χωρίς εμβολιασμό, τα δενδρύλλια μπαίνουν γρήγορα στην παραγωγή και είναι οικονομικότερος.

Επισημαίνεται ότι σε κάθε περίπτωση για την επιλογή των ποικιλιών που χρησιμοποιούνται στις επαναφυτεύσεις, λαμβάνονται υπόψη οι διάφορες αποφάσεις του Υπουργείου και της Περιφέρειας σχετικά με το καθορισμό των προωθούμενων ποικιλιών. Έτσι πριν την εγκατάσταση ενός νέου οπωρώνα ο παραγωγός ενημερώνεται από την Ένωση ή από τον επιβλέποντα γεωπόνο και υποχρεούται να προμηθευτεί το πολλαπλασιαστικό υλικό από ένα από τα αναγνωρισμένα φυτώρια που αναγράφονται στο επίσημο κατάλογο του Υπουργείου Γεωργίας. (FOODCARE)

Λοιπές καλλιεργητικές φροντίδες

Για τις περισσότερες καλλιεργητικές φροντίδες που έχουν σχέση τόσο με την υγεία των δέντρων όσο και με την υγεία των χειριστών (φυτοπροστασία, θρέψη κλπ) εξετάζονται στα επιμέρους σχέδια διαχείρισης. Επίσης για την αντιμετώπιση των εχθρών και ασθενειών της ελιάς με καλλιεργητικά μέτρα, όπου αυτό είναι δυνατόν, έχει εκδοθεί σχετική οδηγία που περιγράφει τα ειδικά καλλιεργητικά μέτρα που λαμβάνονται ανά στόχο. Τα μέτρα αυτά, αποτελούν αντικείμενο κατάρτισης και η εφαρμογή τους επιβεβαιώνεται με τις επιθεωρήσεις - επισκέψεις του επιβλέποντα γεωπόνου.

Προετοιμασία χωραφιού: Πριν την εγκατάσταση της νέας φυτείας προηγείται η εκχέρσωση (εκρίζωση δένδρων ή θάμνων), η ισοπέδωση, η απομάκρυνση λίθων κλπ. Εάν το χωράφι προέρχεται από εκχέρσωση τότε συστήνεται, όπως αναφέρεται και παραπάνω, η καλλιέργεια αυτού με κάποια ετήσια φυτά. Εάν υπάρχουν πολυετή και δυσεξόντωτα ζιζάνια θα πρέπει αυτά να καταπολεμηθούν με βαθιές αρόσεις και ζιζανιοκτόνα πριν την φύτευση (Σχέδιο Διαχείρισης

Εδάφους). Μετά από όλες τις παραπάνω ενέργειες γίνονται βαθιές αρόσεις ώστε να διευκολυνθεί η ανάπτυξη του ριζικού συστήματος σε μεγαλύτερο βάθος. (FOODCARE)

Φύτευση δενδρυλλίων: Η φύτευση των νέων δενδρυλλίων στις ήπιες περιοχές γίνεται το Νοέμβριο-Δεκέμβριο και στις ψυχρότερες το Φεβρουάριο-Μάρτιο, αφού περάσουν οι κίνδυνοι παγετών και οπωσδήποτε πριν αρχίσει η βλάστηση των δενδρυλλίων. Η φύτευση γίνεται σε λάκκους που ανοίγονται σε τέτοιο βάθος ώστε το ριζικό σύστημα να μπαίνει στο ίδιο βάθος που ήταν στο φυτώριο. (Agrocert, 2007).

Ποιότητα φύτευσης: Η ευρύτερη περιοχή στην οποία βρίσκεται η εκμετάλλευση χαρακτηρίζεται σε γενικές γραμμές από γόνιμα εδάφη και με αρκετές βροχοπτώσεις. Για τον παραπάνω τύπο εκμετάλλευσης συστήνεται πυκνή φύτευση, η οποία όμως δεν πρέπει να είναι υπερβολική γιατί καθώς μεγαλώνουν τα δένδρα συνωστίζονται με αποτέλεσμα τον μεταξύ τους ανταγωνισμό, την εύκολη προσβολή από ασθένειες, την δυσκολία εκτέλεσης διάφορων καλλιεργητικών εργασιών κλπ. Έτσι ανάλογα με την ποικιλία και την διαμόρφωση του εδάφους συνιστάται πυκνότητα 20-30 δένδρων ανά στρέμμα. (FOODCARE)

4.2.Κλάδεμα

Το κλάδεμα των ελαιοδένδρων είναι μία σημαντική εργασία που αποσκοπεί στην προσαρμογή της ανάπτυξης και καρποφορίας των δένδρων στις εδαφοκλιματικές συνθήκες της περιοχής και στις καλλιεργητικές επιδιώξεις, ιδιαίτερα στη διευκόλυνση της ελαιοσυλλογής που είναι ένα από τα σπουδαιότερα προβλήματα της καλλιέργειας. Στα ελαιόδενδρα εφαρμόζονται τρεις τύποι κλαδέματος, ανάλογα με τον κύριο στόχο τους:

- **Κλάδεμα διαμόρφωσης στα νεαρά δένδρα:** Σκοπός είναι η δημιουργία ενός ανθεκτικού σκελετού του δένδρου και ενός σχήματος που θα ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις μας (ελαιοσυλλογή).
- **Κλάδεμα καρποφορίας στα παραγωγικά δένδρα:** Σκοπός είναι η εξασφάλιση κατά το δυνατόν σταθερής απόδοσης και καλής ποιότητας καρπού, κυρίως στις επιτραπέζιες ποικιλίες.

- **Κλάδεμα ανανέωσης στα ηλικιωμένα δένδρα:** Σκοπός είναι να αποφύγουμε την εξάντληση λόγω ηλικίας και να επαναφέρουμε τα δένδρα σε επιθυμητά σχήματα και μεγέθη.

Το συνηθέστερο σχήμα διαμόρφωσης που επικρατεί στην εκμετάλλευση είναι το λεγόμενο **ελεύθερο κύπελλο**. Γενικά ο χειρισμός των παραπάνω φροντίδων από τους παραγωγούς κρίνεται ικανοποιητικός. (FOODCARE)

4.3. Σχέδιο Διαχείρισης Εδάφους και Μετεωρολογικών Δεδομένων (ΕΛΙΑ)

Η ελιά αναπτύσσεται σ' όλα τα εδάφη ακόμα και στα άγονα πετρώδη. Αποδίδει όμως πολύ καλύτερα σε σχετικά γόνιμα εδάφη που συγκρατούν αρκετή υγρασία. Υποφέρει σοβαρά σε βαριά εδάφη που νεροκρατούν. Προτιμάει ουδέτερη ή ελαφρά αλκαλική αντίδραση (Ph 8) του εδάφους, αντέχει όμως και στα ελαφρά όξινα εδάφη. Έχει σχετικά καλή αντοχή στην αλατότητα.

Υφιστάμενη κατάσταση

Εφαρμογή των κανόνων ορθής γεωργικής πρακτικής (ανάλυση εδάφους, τοπογραφικό σκαρίφημα κλπ) όπως αναφέρονται παρακάτω σύμφωνα με τις απαιτήσεις του προτύπου.

Τοπογραφικό σκαρίφημα: Στο αρχείο (φάκελο) κάθε παραγωγού διατηρούνται πρόχειρα τοπογραφικά σκαριφήματα των αγροτεμαχίων καθώς και όλα τα έγγραφα ιδιοκτησίας ή ενοικίασης, ή δηλώσεις κατοχής των αγροτεμαχίων εκδιδόμενες από επίσημη αρχή (Δήμος ή Κοινότητα), ή θεωρημένες υπεύθυνες δηλώσεις.

Καταλληλότητα αγρού: Για την εγκατάσταση νέας φυτείας - εάν δεν υπάρχουν πρόσφατες πληροφορίες σχετικές με το ιστορικό ενός αγροτεμαχίου - είναι **υποχρεωτικό** να γίνει εδαφολογική ανάλυση προκειμένου να κριθεί η καταλληλότητα του τεμαχίου λαμβάνοντας υπ' όψιν και τις κλιματολογικές συνθήκες της περιοχής (παγετός, βροχοπτώσεις κλπ). Στις ήδη εγκατεστημένες φυτείες γίνονται εδαφολογικές αναλύσεις κάθε τρία χρόνια τουλάχιστον, **υποχρεωτικά**. Στα πλαίσια των παραπάνω εδαφολογικών αναλύσεων γίνονται μετρήσεις

αναφορικά και με την αλατότητα του εδάφους και εκδίδονται σχετικές οδηγίες σε περίπτωση όπου υπάρχουν σοβαρά προβλήματα αλατότητας. (Ποντίκης, 1992).

Κατεργασία εδάφους: Γενικά δεν υφίσταται κατεργασία του εδάφους στους παραγωγικούς οπωρώνες, εκτός από εκείνες τις περιπτώσεις ελαιώνων που η ηλικία τους είναι μικρότερη των τριών ετών. Εξαιρέση αποτελεί η ελαφρά κατεργασία του εδάφους (φρέζα ελαφρού τύπου) που αποσκοπεί στην ενσωμάτωση των λιπασμάτων κατά την χειμερινή περίοδο. Επομένως η κατάσταση κατεργασίας του εδάφους κρίνεται άκρως ικανοποιητική αφού δεν υπάρχουν προβλήματα συμπίεσης - διάβρωσης του εδάφους με την ακαλλιέργεια αυτού ενώ ταυτόχρονα έχουμε και εξοικονόμηση ενέργειας με την μείωση της χρήσης γεωργικών μηχανημάτων. (Ποντίκης, 1992).

Αντιμετώπιση ζιζανίων: Κατά μήκος των γραμμών γίνεται βάσει σχετικής οδηγίας, με την εφαρμογή κατάλληλων ζιζανιοκτόνων. Μεταξύ των γραμμών επιδιώκεται η ακαλλιέργεια του εδάφους με την ανάπτυξη αυτοφυούς χλοοτάπητα επιτυγχάνοντας με αυτό τον τρόπο :

- Προστασία του εδάφους από την διάβρωση (όπου υπάρχει τέτοιος κίνδυνος)
- Ευκολία κίνησης στον αγρό.
- Μείωση της συμπίεσης του εδάφους.
- Συντήρηση-βελτίωση της δομής του εδάφους.
- Αύξηση της Οργανικής ουσίας του εδάφους

Η κοπή των χόρτων γίνεται με ειδικά μηχανήματα (χορτοκοπτικά) τα οποία απαιτούν τη χρήση ελαφρού τύπου γεωργικό ελκυστήρα, άρα αποφεύγεται και κατά αυτή την επέμβαση η συμπίεση του εδάφους, ενώ ταυτόχρονα εμπλουτίζεται το έδαφος από τα υπολείμματα της κοπής με οργανική ουσία.

Οργανική Ουσία-Δομή του εδάφους: Στα πλαίσια των εδαφολογικών αναλύσεων πραγματοποιείται και ανάλυση ως προς την περιεκτικότητα του εδάφους σε οργανική ουσία. Σε περιπτώσεις όπου η ανάλυση δείχνει χαμηλή περιεκτικότητα σε οργανική ουσία τότε στην τακτική λίπανσης που ακολουθείται (οδηγία λίπανσης) λαμβάνεται μέριμνα για αύξηση της οργανικής ουσίας, με την προσθήκη ενός οργανικού ή οργανοχημικού λιπάσματος. (Ποντίκης, 1992).

Η καταγραφή των δραστηριοτήτων ως προς τον χειρισμό του εδάφους (μηχανική κατεργασία και ζιζανιοκτονία) καταγράφονται στο Ημερολόγιο Αγρού.

4.4.Μετεωρολογικά Δεδομένα

Κλίμα

Η ζώνη της ελιάς είναι η θερμή εύκρατη και υποτροπική, σε γεωγραφικό πλάτος μεταξύ 30° και 42° - 45° στο βόρειο και νότιο ημισφαίριο, που έχει μεσογειακό κλίμα.

Ο καθοριστικός παράγοντας είναι η θερμοκρασία, στην οποία η ελιά είναι πολύ απαιτητική.

Χρειάζεται υψηλές θερμοκρασίες την άνοιξη και το καλοκαίρι για να γίνει η καρπόδεση και η ωρίμαση του καρπού. Πολύ υψηλές θερμοκρασίες και ξηροί άνεμοι όμως είναι επιζήμιοι στη νέα βλάστηση και στην καρπόδεση και προκαλούν συρρίκνωση του καρπού.

Για τη διαφοροποίηση των ανθοφόρων οφθαλμών, η ελιά έχει ανάγκη το χειμώνα από μια περίοδο χαμηλών θερμοκρασιών μεταξύ 7° και 16° C.

Το παρόν σχέδιο διαχείρισης αναθεωρείται ετησίως εκτός εάν προκύψει έκτακτος λόγος για πρόωρη αναθεώρησή του και η οποία πραγματοποιείται άμεσα (Ποντικής, 1992).

4.5. Σχέδιο Διαχείρισης Λίπανσης (Ελιά)

Το γεγονός ότι η ελιά αναπτύσσεται και καρποφορεί ακόμα και σε φτωχά και άγονα εδάφη, δεν σημαίνει ότι το δέντρο αυτό δεν έχει απαιτήσεις σε θρεπτικά στοιχεία. Η ισορροπημένη παροχή θρεπτικών στοιχείων μειώνει την ένταση της «παρενιαυτοφορίας» (αυξομείωση της παραγωγής χρόνο πάρα χρόνο) στην ελιά συμβάλλοντας στην κατά το δυνατόν ομαλοποίηση της απόδοσης των δένδρων. Η πολύχρονη καλλιέργεια της ελιάς, έχει δείξει ότι το δέντρο αντιδρά ιδιαίτερα θετικά στην αζωτούχο λίπανση, αρκεί να υπάρχει η απαραίτητη υγρασία που θα επιτρέψει την απορρόφηση του παραπάνω στοιχείου από τις ρίζες του.

Η λίπανση γίνεται σε δύο φάσεις: στην αρχή, κατά την εγκατάσταση των φυτών και μέχρι την είσοδο τους στην πλήρη καρποφορία (βασική λίπανση) και κάθε χρόνο στη συνέχεια (λίπανση καρποφορίας - συντήρησης) (Ποντικής, 1992).

Βασική Λίπανση

• Πριν την εγκατάσταση του νέου ελαιώνα γίνεται δειγματοληψία και ανάλυση του εδάφους, όπως ήδη αναφέρθηκε (Σχέδιο Διαχείρισης Πολλαπλασιαστικού Υλικού & Λοιπών Καλλιεργητικών Φροντίδων). Με βάση τα αποτελέσματα της ανάλυσης γίνεται η φωσφορική και η καλιούχος λίπανση σε όλη την έκταση πριν την φύτευση. Επίσης η ανάλυση θα μας προσδιορίσει τυχόν ελλείψεις και σε άλλα στοιχεία απαραίτητα για την ανάπτυξη της καλλιέργειας τα οποία θα πρέπει να προστεθούν κατά την βασική λίπανση.

Ανόργανη Λίπανση-Θρεπτικά στοιχεία

Η ελιά, όπως και τα άλλα δένδρα, έχει απαιτήσεις σε θρεπτικά στοιχεία (μακρό - ιχνοστοιχεία) τα οποία αν δεν υπάρχουν σε επαρκείς ποσότητες στο έδαφος θα πρέπει να χορηγηθούν με την λίπανση. Είναι γνωστό επίσης ότι τα ελαιόδενδρα αφαιρούν από το έδαφος με τη βλάστηση και την καρποφορία τους ποσότητες θρεπτικών στοιχείων που κυμαίνονται ετησίως ανά στρέμμα ως εξής:

Αζωτο (N)	Φώσφορος (P₂O₅)	Κάλιο (K₂O)	Ασβέστιο (CaO)	Μαγνήσιο (MgO)
1,5-3,5 kgr	0,8-2kgr	2-5kgr	2-5kgr	1,5-2,5kgr

• **Αζωτο (N):** Το άζωτο είναι για την ελιά το σπουδαιότερο στοιχείο και επηρεάζει άμεσα τόσο τη βλάστηση όσο και την καρποφορία. Έμμεσα μπορεί να επηρεάσει και το βαθμό παρεννιαυτοφορίας των δένδρων. Η αντίδραση των ελαιόδεντρων στη χορήγηση αζώτου είναι ιδιαίτερα εμφανής σε εδάφη χαμηλής γονιμότητας και όταν η εδαφική υγρασία δεν αποτελεί έντονο περιοριστικό παράγοντα. Έτσι ανάλογα με την γονιμότητα του εδάφους (που προσδιορίζεται από τις προγραμματισμένες κατά έτος εδαφολογικές αναλύσεις) και την εδαφική υγρασία συνιστάται ετήσια χορήγηση αζώτου 500-1500 γρ. ανά δένδρο ή 5-15 κιλά N /στρέμμα.

Η περίοδος κατά την οποία τα ελαιόδενδρα πρέπει να έχουν στη διάθεση τους το απαιτούμενο άζωτο είναι από τις αρχές Μαρτίου έως τον Ιούνιο, οπότε γίνεται η διαφοροποίηση των ανθοφόρων οφθαλμών και η εξέλιξη τους σε καρπούς. Κατά αυτή την περίοδο το δένδρο

δεσμεύει το ένα τρίτο ή και το μισό από το χορηγούμενο με οποιοδήποτε σχήμα λίπανσης άζωτο και τυχόν έλλειψη αζώτου κατά την περίοδο αυτή ευθύνεται για μεγάλο ποσοστό ατελών ανθέων. (Ποντίκης, 1992).

Φωσφόρος (P): Παρά το γεγονός ότι ο φώσφορος είναι απαραίτητο θρεπτικό στοιχείο για την ελιά, σπάνια παρατηρείται έλλειψη του στα ελαιόδενδρα και συνήθως δεν είναι αναγκαία η τακτική φωσφορική λίπανση, ιδιαίτερα όταν επί σειρά ετών χορηγούνταν σύνθετα λιπάσματα με υψηλή σχετικά περιεκτικότητα σε φώσφορο. Πρακτικά επομένως δεν είναι σκόπιμη η χορήγηση φωσφόρου σε ελαιώνες που στο παρελθόν έγινε άφθονη φωσφορική λίπανση πριν την εγκατάσταση των δένδρων (πχ πολυετής καλλιέργεια με σιτηρά) καθώς και σε ελαιώνες οι οποίοι δέχονται μικρές ποσότητες αζώτου λόγω ανεπαρκούς εδαφικής υγρασίας. Η φωσφορούχος λίπανση είναι απαραίτητη όμως σε ελαιώνες που δεν δέχθηκαν κατά το παρελθόν φώσφορο ιδιαίτερα αν είναι σε όξινα εδάφη ή σε εδάφη με υψηλή περιεκτικότητα σε ανθρακικό ασβέστιο. Το ίδιο ισχύει και για ελαιώνες που φυτεύτηκαν σε αβαθή, άγονα εδάφη από πρόσφατη εκχέρσωση καθώς και για νέους ελαιώνες (1-10 ετών) στους οποίους γίνεται άρδευση και χορηγείται κάθε χρόνο άφθονο άζωτο. Η εμφάνιση συμπτωμάτων έλλειψης P φαίνεται να συνδέεται με την αυξημένη περιεκτικότητα των φύλλων σε άζωτο. Για το λόγο αυτό η σχέση N/P στα φύλλα χρησιμοποιείται για τη διάγνωση της τροφοπενίας του φωσφόρου. Ερευνητές εντόπισαν ότι η άριστη τιμή του λόγου N/P κυμαίνεται μεταξύ 16,5-19. (ΔΗΩ, 1994).

Κάλιο(K): Η ελιά φαίνεται ότι είναι ιδιαίτερα απαιτητική στο στοιχείο αυτό (η τροφοπενία K αντιπροσωπεύει το 62% των τροφοπενιών που έχουν διαγνωστεί στην ελιά). Είναι επίσης γνωστό ότι κατά τις χρονιές υψηλής παραγωγής μεγάλες ποσότητες καλίου απομακρύνονται με το συγκομιζόμενο ελαιόκαρπο και το κλάδεμα. Έτσι η ελιά για να έχει υψηλή και ποιοτική παραγωγή χρειάζεται τακτική καλιούχο λίπανση, ιδιαίτερα οι ελαιώνες στους οποίους για πολλά χρόνια δεν έχει χορηγηθεί κάλιο και ειδικά μετά από χρονιές υψηλής καρποφορίας. Ιδιαίτερη σημασία έχει ο προσδιορισμός της κρίσιμης περιοχής τιμών K στα φύλλα πάνω από την οποία δεν προσδοκείται αύξηση της παραγωγής. Σε ελαιώνες στους οποίους στο παρελθόν δεν έγινε

καλιούχος λίπανση, καλό είναι για μερικά χρόνια να δοθεί κάλιο σε ποσότητα διπλάσια από το χορηγούμενο άζωτο.

Μαγνήσιο (Mg): Η έλλειψη Mg είναι σπάνια στη χώρα μας. Τα χαρακτηριστικά συμπτώματα της τροφοπενίας αυτής είναι η χλώρωση των φύλλων που αρχίζει από την κορυφή ή από τα πλάγια του ελάσματος και προοδευτικά καταλαμβάνει ολόκληρη την επιφάνεια του. Ένα άλλο χαρακτηριστικό σύμπτωμα είναι η έντονη φυλλόπτωση και η περιορισμένη βλάστηση του δένδρου. Η διόρθωση της τροφοπενίας μαγνησίου στην ελιά μπορεί να γίνει από εδάφους με την προσθήκη 2 κιλών ανά δένδρο θεικού μαγνησίου ή με ψεκάσμο των δένδρων με διάλυμα θεικού μαγνησίου (2.0%) ή ακόμη με διάφορα άλλα σκευάσματα χηλικού μαγνησίου (ΔΗΩ, 1994).

Ασβέστιο (Ca): Η ελιά είναι πολύ ευαίσθητη στη χαμηλή περιεκτικότητα ασβεστίου, παρ' όλα αυτά όμως συμπτώματα τροφοπενίας στον αγρό δεν είναι συνηθισμένα, από τα οποία τα κυριότερα είναι η χλώρωση του ακραίου τμήματος των φύλλων, όμοια με την τροφοπενία βορίου. Χαρακτηριστικό γνώρισμα της έλλειψης ασβεστίου σε σχέση με αυτή του βορίου αποτελεί η λεύκανση των νεύρων στην περιοχή του χλωρωτικού τμήματος πολλών παλαιών φύλλων και η έλλειψη ξηρών βλαστών και κλαδίσκων. (ΔΗΩ, 1994)

Βόριο(B): Τροφοπενία βορίου μπορεί να εμφανισθεί σε εδάφη διαφόρων τύπων όπως ελαφρά αμμώδη, όξινα ή με μεγάλη περιεκτικότητα σε ασβέστιο. Η ξηρασία αλλά και η υπερβολική υγρασία του εδάφους, ευνοούν την εμφάνιση της τροφοπενίας. Μεταξύ των ποικιλιών της ελιάς, δεν φαίνεται να υπάρχουν διαφορές ως προς την προσαρμοστικότητα τους σε εδάφη φτωχά σε βόριο. (ΔΗΩ, 1994)

Άλλα ιχνοστοιχεία: Στην Ελλάδα οι τροφοπενίες σιδήρου, ψευδαργύρου και μαγγανίου ενώ είναι πολύ διαδεδομένες σε πολλά καρποφόρα δένδρα, στην ελιά δεν έχουν παρατηρηθεί παρόμοια προβλήματα σε περιοχές με παρόμοιες εδαφοκλιματικές συνθήκες.

<i>Θρεπτική κατάσταση των ελαιόδενδρων με βάση την περιεκτικότητα των φύλλων σε θρεπτικά στοιχεία</i>					
Θρεπτικό στοιχείο	Περιοχές τιμών περιεκτικότητας θρεπτικών στοιχείων				
	Τροφοπενία	Σχετική έλλειψη	Επιθυμητή κατάσταση	Περίσσεια	Υπερεπάρκεια
Περιεκτικότητα % στην ξηρά ουσία					
Άζωτο (N)	<1,20	1,20-1,60	1,60-1,80	1,80-2,20	>2,20
Φώσφορος (P)	<0,07	0,07-0,09	0,09-0,11	0,11-0,14	>0,14
Κάλιο (K)	<0,50	0,50-0,70	0,70-0,90	0,90-1,10	>1,10
Μαγνήσιο (Mg)	<0,07	0,07-0,10	0,10-0,30	>30	
Ασβέστιο (Ca)	<0,50	0,50-1,00	1,00-2,50	>2,5	
Θείο (S)	<0,05	0,05-0,10	0,10-0,25	0,40-0,80	
Χλώριο (Cl)			0,10-0,40		>0,80
ppm στην ξηρά ουσία					
Σίδηρος (Fe)		20-50	50-150	150-500	
Μαγγάνιο (Mn)		5-20	50-150	>150	
Βόριο (B)	<15	15-20	20-50	50-150	>150
Ψευδάργυρος (Zn)		5-10	10-30	>30	
Χαλκός (Cu)		<5	5-30	>20	
Μολυβδαίνιο (Mo)		<0,03			

ΠΙΝΑΚΑΣ 11 ΘΡΕΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΛΑΙΟΔΕΝΔΡΩΝ

Τρόπος εφαρμογής της Λίπανσης.

Έδαφος: Σε ξηρικές συνθήκες και περιόδους η διασπορά των λιπασμάτων κάτω από την κόμη του δένδρου έχει δώσει καλά αποτελέσματα, με την προϋπόθεση όμως της άμεσης

ενσωμάτωσης τους στο έδαφος με ελαφριά άροση. Τέλος η εφαρμογή των αζωτούγων λιπασμάτων θα πρέπει να αποφεύγεται τις θερμές και ξηρές ημέρες ιδιαίτερα σε ασβεστόγα εδάφη.

Διαφυλλικοί Ψεκασμοί: Η εφαρμογή θρεπτικών με διαφυλλικούς ψεκασμούς μπορεί να έχει το χαρακτήρα επεμβάσεων συντήρησης της θρέψης οι οποίες επαναλαμβάνονται στα πλαίσια κάποιου προγράμματος ψεκασμών, μπορεί να έχει ακόμη το χαρακτήρα πρόληψης φυσιολογικών διαταραχών αλλά και αντιμετώπισης αντίξων συνθηκών ή επεμβάσεων για την διόρθωση τροφοπενιών που έχουν ήδη εκδηλωθεί και που γίνονται μετά τη διαπίστωση του προβλήματος μακροσκοπικά ή με τη βοήθεια συνήθως της φυλλοδιαγνωστικής. (Ποντίκης, 1992).

4.6.Σχέδιο Φυτοπροστασίας

Στην Ελλάδα η ελιά κατέχει ξεχωριστή θέση σαν καλλιέργεια από την αρχαιότητα έως σήμερα. Είναι ακόμη η πρώτη σε σπουδαιότητα δενδρώδης καλλιέργεια στη χώρα μας και με την καλλιέργειά της απασχολείται το 1/3 περίπου του αγροτικού πληθυσμού της χώρας, ενώ σε πολλές περιοχές αποτελεί το αποκλειστικό εισόδημα των παραγωγών. Μια από τις βασικότερες προϋποθέσεις για να παραχθούν προϊόντα υψηλής ποιότητας, είναι η συστηματική αντιμετώπιση όλων των εχθρών και ασθενειών. Αντίστοιχα το ίδιο συμβαίνει και με την καλλιέργεια της πορτοκαλιάς. Στον παρακάτω πίνακα συνοψίζονται οι στόχοι του συγκεκριμένου Σχεδίου Φυτοπροστασίας (Agrocert, 2007).

ΕΧΘΡΟΙ	ΑΣΘΗΝΕΙΕΣ	ZIZANIA
1. Δάκος της Ελιάς	1. Βερτισιλγίωση (Αδρομύκωση)	1. Ετήσια -Πολυετή Αγροστώδη 2. Πλατύφυλλα
2. Πυρηνοτρήτης	2. Κοικλοκόνιο	
3.Λεκάνιο	3. Γλοισπόριο	

4. Φιλίππια	4. Βούλα	
5.Πολλίνια	5. Σηφιρριζίες	
6.Ασπιδιώτς	6. Κερκόσπορα	
7.Παρλατόρια	7. Καρκίνωση ή Φυματίωση	
8.Βαμβακάδα (Ψύλλα)		
9. Μαργαρόνια		
10. Ζευζέρα & Κόσσοσ		
11.Φλοιτρίβης		
12.Θρίπας		
13. Ακάρεα		

ΠΙΝΑΚΑΣ 12 ΣΤΟΧΟΙ ΣΧΕΔΙΟΥ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Για τους κυριότερους εχθρούς και ασθένειες που ενδημούν στις περιοχές που ανήκουν τα αγροτεμάχια των μελών του ΑΣ ο επιβλέπων γεωπόνος συντάσσει οδηγίες για την αντιμετώπισή τους, στις οποίες καθορίζονται τα φυτοπροστατευτικά μέσα που θα εφαρμοστούν καθώς και οι ημερομηνίες που πρέπει να εφαρμοστούν οι συγκεκριμένες οδηγίες.

Προληπτικά Καλλιεργητικά Μέτρα

Λαμβάνεται πολύ σοβαρό υπόψη η λήψη καλλιεργητικών μέτρων από τους παραγωγούς, όπου αυτό είναι δυνατόν, για την πρόληψη εγκατάστασης των παθογόνων. Η σπουδαιότητα της λήψης καλλιεργητικών μέτρων για την προληπτική αντιμετώπιση των εχθρών και ασθενειών τονίζεται συνεχώς στους παραγωγούς κατά την διάρκεια των επισκέψεων στα αγροτεμάχια των παραγωγών από τους τομεάρχες και αποτελεί αντικείμενο κατάρτισης.

Τα γενικά προληπτικά και καλλιεργητικά μέτρα που λαμβάνονται για την αντιμετώπιση των κυριότερων εχθρών και ασθενειών των καλλιεργειών, περιγράφονται αναλυτικά στα επιμέρους Σχέδια Διαχείρισης. Συνοπτικά αναφέρονται παρακάτω (Ποντικής, 1992):

➤ Επιλογή υγιούς πολλαπλασιαστικού υλικού από επίσημα αναγνωρισμένα φυτώρια που λειτουργούν με την άδεια του Υπουργείου Γεωργίας.

➤ Επιλογή ποικιλιών και υποκειμένων που παρουσιάζουν άριστη προσαρμοστικότητα στις εδαφοκλιματικές συνθήκες της περιοχής μας, καθώς και κάποια σχετικά ανθεκτικότητα σε εχθρούς και ασθένειες.

➤ Η ζιζανιοκτονία επί των γραμμών γίνεται με χημικά μέσα και μεταξύ των γραμμών με καλλιεργητικά για την αποφυγή αφενός συγκέντρωσης υγρασίας στον λαιμό του δένδρου που ευνοεί την ανάπτυξη μυκητολογικών ασθενειών και αφετέρου για την αποφυγή ανταγωνισμού και για την αποφυγή δημιουργίας επιπλέον ξενιστών για τα διάφορα παθογόνα.

➤ Γίνεται χειμερινό και θερινό κλάδεμα. Το κλάδεμα εκτός από τις θετικές επιδράσεις που έχει στην καρποφορία και στην ποιότητα των καρπών έχει και σχέση με την αφαίρεση των προσβεβλημένων κλάδων και με την βελτίωση του αερισμού των δένδρων, έτσι ώστε να μειωθούν οι πιθανότητες προσβολής των δένδρων από διάφορα παθογόνα.

➤ Ορθολογική χρήση των λιπασμάτων έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η επαρκής θρέψη των δένδρων γεγονός που καθιστά τα δένδρα εύρωστα έτσι ώστε να μειώνεται ο κίνδυνος προσβολής από διάφορα παθογόνα.

➤ Ορθολογική χρήση του αρδευτικού νερού έτσι ώστε να μειωθεί ο κίνδυνος προσβολών από εχθρούς και ασθένειες.

Κεφάλαιο 5

Σχέδιο Διαχείρισης της Συγκομιδής και των μετασυλλεκτικών επεμβάσεων (Ελιάς)

Ο καρπός της ελιάς συγκομίζεται είτε άγουρος (αφού έχει φτάσει στο μεγαλύτερο μέγεθος του) για την παρασκευή διατηρήσιμων ελιών σε άλμη και ξύδι (πράσινες ελιές), ημιώριμος για την παρασκευή εκλεκτής ποιότητας λαδιού (αγουρέλαιο) και τελείως ώριμος για κονσερβοποίηση (μαύρες ελιές) ή για ελαιοποίηση.

Οι πράσινες ελιές συγκομίζονται προς τα τέλη Σεπτεμβρίου-αρχές Οκτωβρίου όταν ο καρπός έχει πάρει το οριστικό μέγεθος και αρχίζει να μεταβάλλεται το χρώμα του. Οι μαύρες ελιές συγκομίζονται Νοέμβριο-Δεκέμβριο όταν ο καρπός έχει μαυρίσει αλλά προτού αρχίσει να μαλακώνει (NOVACERT).

Υφιστάμενη κατάσταση

Τηρούνται οι σχετικές προδιαγραφές ποιότητας όπως αυτές προκύπτουν από το σχετικό Προεδρικό Διάταγμα υπ' αριθμ. 221 το οποίο δημοσιεύθηκε στο υπ' αριθμ. 63/30-3-79 ΦΕΚ.

Επίσης οι προδιαγραφές του τελικού προϊόντος εξαρτώνται και από τις εκάστοτε συμφωνίες με πελάτες και τηρούνται στα σχετικά αρχεία της γεωργικής εκμετάλλευσης.

Οι καρποί συγκομίζονται κατά την διάρκεια του κύκλου ωρίμανσης, πριν την μεταβολή του χρώματος προς το ερυθρό-μελανό και αφού έχουν αποκτήσει το κανονικό μέγεθος τους.

Επιπλέον θα πρέπει να είναι συνεκτικοί, υγιείς, να έχουν σχετική αντίσταση στην μεταξύ των δακτύλων πίεση, να είναι απαλλαγμένοι από τυχόν κηλίδες ή αμυχές-εξαιρούνται τα σημεία - που προέρχονται από το φυσικό επίχρωμα του καρπού.

Ειδικότερα οι καρποί συγκομίζονται από τους παραγωγούς με βάση τα παρακάτω κριτήρια:

Οι καρποί θα πρέπει να είναι:

A. ολόκληροι (χωρίς ποδίσκο)

B. υγιείς -αποκλείονται τα προϊόντα που έχουν προσβληθεί από σήψη ή που εμφανίζουν αλλοιώσεις που θα τα καθιστούσαν ακατάλληλα για κατανάλωση

Γ. καθαροί, πρακτικά απαλλαγμένοι από ορατές ξένες ύλες

Δ. αρκετά σφριγηλοί-ούτε μαλακοί, ούτε μαραμένοι, ούτε υδαρή

E. καλά σχηματισμένοι-να έχουν το επιθυμητό πράσινο χρώμα

ΣΤ. πρακτικά απαλλαγμένοι από ζωικά παράσιτα

Z. πρακτικά απαλλαγμένοι από αλλοιώσεις που οφείλονται σε ζωικά παράσιτα

H. πρακτικά απαλλαγμένοι από ζημιές που προκαλούνται από τον δάκο, τόσο εσωτερικά όσο και εξωτερικά

Θ. χωρίς ξένη οσμή και γεύση

Κατηγορίες μεγέθους

Οι ολόκληρες επιτραπέζιες ελιές που προορίζονται για τυποποίηση και επεξεργασία, ανάλογα του αριθμού των καρπών που περιέχονται ανά κιλό καθαρού βάρους κατατάσσονται σε

μια από τις παρακάτω κατηγορίες μεγέθους οι οποίες εκφράζονται με δυο αριθμούς οι οποίοι ανταποκρίνονται στο ελάχιστο και στο μέγιστο των καρπών που περιέχονται ανά κιλό.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΜΕΓΕΘΟΥΣ (εμπορικές ονομασίες)	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΑΡΠΩΝ ΑΝΑ ΚΙΛΟ
SUPER MAMMOTH	91/100
MAMMOTH	101/110
SUPER COLOSSAL	111/120
COLOSSAL	121/140
GIANTS	141/160
EXTRA JUMBO	161/180
JUMBO	181/200
EXTRA LARGE	201/230
LARGE	231/260
SUPERIOR	261/290
BRILLIANT	291/320
FINE	321/350
BULLETS	351/380

ΠΙΝΑΚΑΣ 13 ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΕΛΙΑΣ

Ο προσδιορισμός της έναρξης της συγκομιδής πραγματοποιείται, με την αξιολόγηση των κλιματολογικών συνθηκών γενικότερα κατά την διάρκεια της καλλιεργητικής περιόδου και ειδικότερα με την αξιολόγηση των κλιματολογικών συνθηκών κατά το κρίσιμο στάδιο της «συλλεκτικής ωρίμανσης», με την αξιολόγηση των στατιστικών στοιχείων που υπάρχουν στην έδρα της γεωργικής εκμετάλλευσης που αφορούν στην έναρξη της συγκομιδής κατά τις προηγούμενες χρονιές και τέλος με την κατάταξη των ποικιλιών ή των περιοχών κατά σειρά πρωιμότητας.

5.1.Σχέδιο Διαχείρισης Ρύπων

Υφιστάμενη κατάσταση

Η καθαριότητα αποτελεί σημαντική μέριμνα των παραγωγών της γεωργικής εκμετάλλευσης αλλά και πολιτική της Διοίκησης του Α.Σ.

Τα κενά συσκευασίας των λιπασμάτων, γεωργικών φαρμάκων και λοιπών γεωργικών εφοδίων οι παραγωγοί τα συγκεντρώνουν σε ειδικά σημεία όπου και τα χειρίζονται σύμφωνα με την οδηγία που τους έχει δοθεί. Τα κενά συσκευασίας των φυτοπροστατευτικών προϊόντων οι παραγωγοί τα τοποθετούν στους κάδους αποκομιδής των σκουπιδιών του δήμου ή της κοινότητας, αφού τα ξεπλύνουν 3 φορές, με παρόμοιο τρόπο χειρίζονται και τα μεταλλικά μέσα συσκευασίας (λιπαντικά). (Agrocert, 2007).

5.2.Σχέδιο Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Βιοποικιλότητας

Υφιστάμενη κατάσταση

Ένα από τα ελάχιστα πλεονεκτήματα του πολυτεμαχισμού που παρατηρείται στην περιοχή αποτελεί το γεγονός της ύπαρξης φυσικών φυτοφρακτών, σαν σύνορα στα περισσότερα αγροτεμάχια. Η ύπαρξη αυτών των φυσικών φυτοφρακτών συντελεί σε μεγάλο βαθμό στην σταθεροποίηση του περιβάλλοντος και στην αύξηση της βιοποικιλότητας.

Παρόλα αυτά, μέριμνα της Διοίκησης της γεωργικής εκμετάλλευσης καθώς και των παραγωγών της, αποτελεί το περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιείται. Έτσι έχουν ληφθεί μια σειρά υποχρεωτικών δεσμεύσεων που τηρούνται πιστά από τους παραγωγούς.

5.3. Σχέδιο Παρακολούθησης της Υγείας των Χειριστών Φυτοπροστατευτικών Προϊόντων

Γενικά

Η ασφαλής χρήση των φυτοπροστατευτικών προϊόντων αποτελεί αντικείμενο εκπαίδευσης με την μορφή εκπαιδευτικού φυλλαδίου, και οδηγίας αποθήκευσης φυτοπροστατευτικών προϊόντων, τα οποία διανέμονται σε όλους τους παραγωγούς του της γεωργικής εκμετάλλευσης και τηρούνται από αυτούς.

Επίσης αναρτήθηκαν από όλους τους παραγωγούς σε εμφανή σημεία, πίνακες (έντυπο AD-013.1) με τηλέφωνα έκτακτης ανάγκης, όπως περιγράφεται στην διαδικασία AP- 013.

Όσον αφορά την αντιμετώπιση έκτακτων περιστατικών δηλητηρίασης των χειριστών φυτοπροστατευτικών προϊόντων, περιγράφονται, στην διαδικασία AP-013, αναλυτικά οι ενέργειες που πραγματοποιούνται (Agrocert, 2007).

Κατά την διάρκεια των καταρτίσεων τονίζεται στους παραγωγούς η σημασία της παρακολούθησης της υγείας τους και συστήνεται σε αυτούς να την παρακολουθούν τακτικά έτσι ώστε να διαπιστώνεται η καταλληλότητα τους στο να εκτελούν διάφορες εργασίες στην εκμετάλλευσή τους. Για τον σκοπό αυτό έχει εκδοθεί και σχετική οδηγία.

Στο έντυπο «Εγχειρίδιο Ολοκληρωμένης Διαχείρισης» περιγράφεται η δομή του συστήματος διαχείρισης της εταιρείας και αναπτύσσονται οι ενέργειες που γίνονται για την συμμόρφωση με τις γενικές απαιτήσεις του συστήματος AGRO2-1.

Γίνεται δε αναφορά και παραπομπή ανά αντικείμενο στις διαδικασίες του «Εγχειριδίου Διαδικασιών» του συστήματος Ολοκληρωμένης Διαχείρισης από όπου φαίνεται και τεκμηριώνεται η συμμόρφωση ως προς τις απαιτήσεις του προτύπου AGRO 2-2 το οποίο αφορά την φυτική παραγωγή και συγκεκριμένα στην καλλιέργεια της ελιάς.

Επίλογος

Είναι φανερό ότι η επέκταση του συστήματος ολοκληρωμένης διαχείρισης (ISO) στην ελιά, βοηθά στον περιορισμό των αποθεμάτων και την προστασία του περιβάλλοντος, καθώς επίσης και τον παραγωγό να έχει καλής ποιότητας προϊόν αλλά και κάποια στρεμματική οικονομική ενίσχυση.

Γίνεται λοιπόν αντιληπτό ότι η ένταξη στο σύστημα ολοκληρωμένης διαχείρισης, είναι αναγκαίο καλό και για τον παραγωγό και για τον καταναλωτή αλλά και για ολόκληρο το περιβάλλον μας.

Βιβλιογραφία

Ποντίκης Κώστας, *Ελαιοκομία*, Εκδόσεις Α. Σταμούλης, Πειραιάς 1992

Δρ. Φωτόπουλος Χρ. Β., *Οικονομικές προοπτικές της βιολογικής γεωργίας*, Γεωπονικά τεύχος 363, 1996

ΔΗΩ – 1^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Βιολογικής Γεωργίας, *Βιολογική Καλλιέργεια της Ελιάς*, Καλαμάτα 1994

Agrocert, 2007, Κατευθυντήρια Οδηγία για την εφαρμογή και πιστοποίηση του Προτύπου, Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

Καινούργιου Α.Σ., 2006, Πολιτική της Γεωργικής Εκμετάλλευσης, Novacert

Μπαλατσούρας Δ. Γ., 1992, *Η Ελιά Καλλιέργεια με Σύγχρονες Μεθόδους Κλάδεμα, Λίπανση, Ακαλλιεργησία, πελεκάνος*, Αθήνα

Novacert, Εξωτερικός φορέας υποστήριξης

Foodcare, Εξωτερικός φορέας υποστήριξης

TUV, Εξωτερικός φορέας υποστήριξης

QMS, Εξωτερικός φορέας υποστήριξης